

ΠΡΟΙΚΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.

Συγκρινομένης τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ ἀνὴρ ἤρπαζε τὸ προσφιλὲς ἥμισυ του, πρὸς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἀγοράζει τὴν γυναῖκα του, ὑπάρχει μὲν ἡ διαφορὰ τῆς μεταβάσεως τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς περιόδου τῆς βίας εἰς τὴν τῆς συναλλαγῆς, ἐπικρατεῖ ὁμοίως ὁ αὐτὸς ὅρος, ὅτι ἡ γυνὴ εἶναι κτῆμα τοῦ κυρίου αὐτῆς. Τί σημαίνει, ἀν' ἀρπάζεται ἢ ἀγοράζεται, ἀφοῦ ἀντικείμενον εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς;

Ἡ πρωτογενὴς αὕτη ἐποψις, κοινὴ εἰς πάντα τὰ βάρβαρα ἔθνη μέχρι τῶν ἀρχαιοτέρων ἔτι Ἑλλήνων, οἵτινες κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους «τὰς γυναῖκας ἐωνοῦντο παρ' ἀλλήλων» (Πολιτ. 2, 5, 14), ἐτροποποιήθη διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἀποκαταστάσεως τῶν κοινωνιῶν. Ἀφ' ἐνὸς ἀπετελέσθη ἰκανὴ ἐν τῇ πολιτείᾳ δύναμις πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἀσθενεστέρων ἀπέναντι τῶν ἰσχυροτέρων. Ἀφ' ἑτέρου τὰ θήλεια ἄτομα τῶν οἰκογενειῶν ὑπερέβησαν μὲν τὰ ὅρια τῆς ἀνάγκης τῆς πωλήσεως των, κατὰ διαφόρους δὲ χρόνους καὶ τόπους ἀνέβησαν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν κλίμακα τῆς συναλλαγῆς, ὥστε βλέπομεν ὅτι ἀπὸ ἀντικειμένου πωλήσεως μεταβάλλονται εἰς δύναμιν ἀγοραστικὴν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἔργεται καὶ ἡ σειρά τῶν ἀνδρῶν ἵνα διαβῶσιν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς πωλήσεως.

Ἡ τρίτη αὕτη περίοδος ἀρχεταὶ ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν ἔτι χρόνων, καθ' οὓς ὁ Ἀγαμέμνων ὑπέσχετο εἰς τὸν Ἀχιλλεῖα μίαν ἐκ τῶν τριῶν θυγατέρων του μετὰ προικὸς οὐχὶ τυχούσης (Ἰλ. Γ', 147).

«... Ἐγὼ δ' ἐπιμείλια δώσω
Πολλὰ μάλ' ὅσσ' οὐπω τις ἔη ἐπέδωκε θυγατρὶ,
Ἐπτὰ δὲ οἱ δώσω εὐ ναιόμενα πτολίεθρα.»

Χαρακτηρίζεται δὲ ἰδιαιτέρως ἐκ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον θερμότερας βαθμηδὸν λατρείας πρὸς τὴν προίκα. Πρὸ τῶν προσόντων τῆς κόρης ἐρευνᾶται τὸ βαλάντιον τοῦ πατρός. Ὁμοιάζουσι δὲ οἱ μνηστήρες τοὺς κερδοσκόπους ἐκείνους, οἵτινες ἀποστρεφόμενοι τὸν ἰδρωτὰ τοῦ προσώπου των, προτιμῶσι νὰ ζῶσι σπογγίζοντες τὸν ἀλλότριον. Κύριος σκοπὸς εἶναι ἡ ἄπικτος ὑλικὴ εὐδαιμονία, πρόχειρος δὲ δικαιολόγησις αἱ ὁσημέραι προβιβαζόμεναι ἀνάγκαι τῆς κοινωνικῆς τῶν οἰκογενειῶν συντηρήσεως. Ἐπὶ τέλους ἡ βιωτικὴ δὲν βραδύνει νὰ ἀποκαλύψῃ, ὅτι ἐγκαταλείπεται καὶ τις κυριώτατος ὑπολογισμὸς. Αἱ μεγάλαι προίκες δὲν ἀναπληροῦσι τὸν προσωπικὸν τῆς γυναικὸς χαρακτήρα· καθὼς δὲ ἔλεγεν ὁ ποιητής:

Οὗτος μακάριος ἐν ἀγορᾷ νομίζεται
Ἐπὰν δ' ἀναίξῃ τὰς θύρας, τρισάθλιος,
Γυνὴ κρατεῖ πάντων, ἐπιτάττει, μάχεται.

Δὲν μεταβάλλονται λοιπὸν ἀκινδύνως οἱ ὅροι τῆς φυσικῆς ἐννοίας τῆς προίκας. Ἐὰν κατὰ τὴν λογικὴν ὑπόστασιν τις, ἢ προῖξ εἶναι ἐπικουρία τῆς γυναικὸς πρὸς τὰ τοῦ γάμου βάρη, ἅμα παραδοθῆ εἰς τὰς χεῖρας τῆς κερδοσκοπίας μεταβάλλεται εἰς εἶδος τι βιομηχανίας, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ὀνομασθῆ **π ρ ο ι κ ο β ι ο μ η χ α ν ί α** καὶ χρησιμεύει ἢ εἰς τὸν ἄνδρα πρὸς ἐκμετάλλευσιν γυναικὸς ἢ εἰς ταύτην πρὸς συναρπαγὴν τοῦ ἀνδρός. Οἱ τερατωδέστεροι γάμοι εἰς τοιαύτην τινα ἀρχὴν ὀφείλονται. Δὲν ὑπάρχει ἀτυχεστάτη περὶ τὸν φυσικὸν ὀργανισμὸν γυνῆ, παρῆλιξ ἢ δυοειδῆς, τὴν ὁποίαν ἢ περιουσία τῆς νὰ μὴ ρίπτῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὠραιότερου καὶ ἀκμαιότερου νέου.

Ὡστε ἡ προικοβιομηχανία ἐνεργεῖ κατὰ δύο ἀντιθέτους διευθύνσεις. Διότι τί σημαίνει διὰ τὴν κοινωνικὴν ἐποψίν ἐὰν ἢ ἀπὸ τῶν μεγάλων προικῶν ὁρμὴ κινεῖται ὑπὸ τοῦ συμφέροντος τοῦ ἀνδρός ἢ τοῦ συμφέροντος τῆς γυναικὸς.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὑποκείμενον εἶναι ὁ γάμος, ζημία δὲ ἢ στρέβλωσις τῆς ἐν αὐτῷ κατ' ἐξοχὴν ἀνθρωπικῆς ἐννοίας· ἐπειδὴ ὁ γάμος δὲν εἶναι ἐνωσις περιουσιῶν μετὰ προσώπων, ἀλλὰ συνταύτησις ὑπάρξεων.

Τοιοιουτρόπως παρίσταται τὸ ἐξῆς ζήτημα πρὸς ἐρευναν. Εἰς ποίας κοινωνικὰς ἐποχὰς ἢ προικοβιομηχανία ἔχει τὴν μεγαλειότεραν δραστηριότητα καὶ εἰς ποίας τὴν μικροτέραν. Ὅτι αἱ εὐρωστώτεραι καὶ νεανικώτεραι τῶν ἐθνῶν ἡλικίαι θύουσιν ὀλιγώτερον εἰς τὸ ἐργαστήριον αὐτῆς, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ποσότητος τῆς ἐν αὐτῷ ὑπαρχούσης διαφθορᾶς. Ἀπαιτεῖται ἐκλυσίς τις ἠθῶν ἵνα ὁ γάμος ἐκληφθῆ ὡς ἐμπορικὴ ὑπόθεσις.

Ἀλλὰ τὸ ἀνά χεῖρας ζήτημα περιβάλλεται μείζονα σημασίαν ἐκ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μεταχειρισθῆ ἢ κοινωνία ὅπως παρεμποδίσῃ τὸν χείμαρρον τῆς προικοβιομηχανίας. Αἱ καταστροφαί του δὲν πρέπει νὰ ἀποβῶσιν ἀπαρατήρητοι. Ἐν πρώτοις ἡ ἐποψὶς τοῦ πληθυσμοῦ ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρεται. Εἶναι δὲ εὐκολώτατον νὰ ἀποδείξῃ τὴν σημασίαν τῶν ἐνώπιον τοῦ φάσματος τῆς προικοβιομηχανίας ἀπεχόντων τοῦ γάμου. Ἡ μείζων ἐκπτώσις παρατηρεῖται ἐν τῇ μέσῃ τάξει. Ἐπειδὴ αἱ δρέξεις αὐτῆς δὲν ἀκολουθοῦσι τὴν μετριότητα τῆς ἀποστολῆς τῆς, δύναται τις προχείρως ἐκ τῶν προσωπικῶν γνωριμιῶν αὐτοῦ νὰ ἀριθμήσῃ σπουδαίαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ποσότητα ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐν ἀγαμία ἢ διότι εὐρίσκουσιν οἱ πρῶτοι μικρὰς προίκας ἢ διότι δὲν ἔχουσι αἱ δεύτεραι μεγάλας προίκας. Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης παρεμποδίζονται χίλια οἰκογένειαι κατ' ἔτος, ἰδοὺ ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν ἀπώλεια κατὰ μέσον ὄρον 5 χιλ. ψυχῶν, αἵτινες βεβαίως θὰ ἤρχοντο εἰς τὸν κόσμον.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐποψὶς τῆς περιουσίας δὲν ἔχει μικροτέραν σημασίαν. Ἡ τοιαύτη διὰ τῆς προικοβιομηχανίας μετάθεσις τῶν περιουσιῶν, ἀπολήγει κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν καταναλωτικὴν σφαῖραν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ὅ,τι ἀνευ

προσωπικού ιδρώτος αποκτάται και εύκολως ὀλιγωρεῖται. Ἐὰν αἱ κληρονομίαι τῶν πατέρων συντρίβονται ὑπὸ τὸν αἰώνιον τοῦτον νόμον τῆς ἀνθρωπότητος, τί νὰ εἴπη τις περὶ τῶν πενθερικῶν περιουσιῶν; Ἐπειτα ἡ διατάραξις τῆς ἠθικῆς ἁρμονίας δὲν εἶναι ἐκ τῶν μικροτέρων ἀποτελεσμάτων. Ἴνα ἐννοήσῃ τις τὸ κοινωνικὸν παράπτωμα ἃς φαντασθῆ ὅτι ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ ἡ τύχη συναντᾷ τοὺς προικοβιομηχάνους δεδομένης τάξεως. Ἀφ' ἑνὸς ἴστανται οἱ ἐπιτυγχόντες εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ ἀποτυγχόντες. Ὅστις δὲν ἔχει ὄρεξιν νὰ γελάσῃ ἢ νὰ πονέσῃ, πρέπει νὰ φύγῃ τὸ ταχύτερον διὰ τοῦ μέσου.

Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ κοινωνικὸν ρεῦμα λαμβάνει τοιαύτην τινα διεύθυνσιν, δὲν θὰ βραδύνη νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἐξ αὐτῆς δόνησιν ὀλόκληρον βαθμηδὸν τὸ ἐθνικὸν σῶμα. Τὸ πρῶτον σημεῖον τῶν καιρῶν εἶναι τότε ἡ ἐγκατάλειψις τῆς ἀληθοῦς λατρείας πρὸς τὴν θεότητα τοῦ Ἐρωτος, διότι παραπέμπεται οὗτος ἢ εἰς τὰ καταγώγια τῆς ἀγοραίας Ἀφροδίτης, ἢ εἰς τὰς λογιστικὰς χεῖρας τοῦ Κερδώου Ἑρμοῦ. Ἡ ἀπολαυστικὴ ἀναβιβάζεται τότε εἰς τὸν ὑψηλότερον τοῦ ἐγωϊσμοῦ ὀρίζοντα καὶ ἡ κοινωνικὴ διαφθορά τρέχει πρὸς τὴν ἐπικινδυνωδεστέραν κατωφέρειαν, ἣτις πάντοτε εἶναι πρὸς τὸ μέρος τῶν ἡθῶν, ὅθεν δήποτε καὶ ἂν κρημνίζωνται ταῦτα.

Κυριώτατον ἀντιζύγιον κατὰ τῆς προικοβιομηχανικῆς τάσεως τῆς κοινωνίας, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ὠραίου φύλου. Ἀμα ὡς τοῦτο ἐννοήσῃ πρακτικῶς, ὅτι ἡ εὐτυχία του δὲν εἶναι ἐμπόρευμα, εὐθὺς ἐτέθη ὁ πρῶτος φραγμός. Ἀπαιτεῖται ὅμως καὶ δεύτερον. Ἀπαιτεῖται νὰ μεταβληθῇ ἡ προικοφόρος γυνὴ εἰς ἐργατικὴν γυναῖκα. Πόσον εἶναι ἐξευτελιστικὸν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸν συζυγικὸν οἶκον ἡ γυνὴ κομίζουσα βαρὺν μὲν τὸν βῶλον τοῦ χρυσοῦ της, κενὸν δὲ τὸν σάκκον τῶν ἐργατικῶν της ἐφοδίων!

Συγχρόνως πρέπει ν' ἀναθεωρηθῇ ἡ ἐν τῇ οἰκογενεῖα νομικὴ θέσις τῆς γυναικός. Ἡ ἰδέα τῆς ἀτελείας της ὑπε-

ρηκοντίσθη ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν ἑαυτῆς συμφερόντων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς προικός, ἀρκεῖ νὰ παραδοθῇ αὕτη εἰς χεῖρας τοῦ ἀνδρός καὶ εὐθὺς παρίσταται τὸ παραδοξώτατον νομοθετικὸν πλάσμα, καθ' ὃ οὗτος γίνεται κύριος τῆς προικός, ἐπιφυλαττομένου κατόπιν νὰ παύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι τοιοῦτος. Πικρὰ εἰρωνεία! τὴν ὁποίαν ὁ νομοθέτης ὀδηγεῖ μέχρι τῶν πυλῶν τοῦ Ἄδου. Διότι ζῶσα μὲν ἡ γυνὴ δὲν εἶναι κυρία, ἀποθνήσκουσα δὲ καθίσταται ἰδιοκτήτης εἰς τὸ πρόσωπον τῶν τέκνων της. Βεβαίως ἐκ τοῦ νομικοῦ μέρους τῆς προικός περιμένεται σπουδαιοτάτη καὶ πρακτικωτάτη μεταβολή, ἣτις, περιορίζουσα τὴν διαχειριστικὴν δύναμιν τοῦ ἀνδρός, θὰ φέρῃ οὐχὶ μικρὸν τραῦμα κατὰ τῆς προικοβιομηχανικῆς καταχρήσεως.

Μεταξὺ τῶν λοιπῶν κατ' αὐτὴν μέσων πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ σημειωθῇ ἡ φορολογικὴ τῆς ἐπικρατείας ἐνέργεια. Διότι βεβαίως αἱ μεγάλαι προῖκες ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ ἐπομένως εἶναι ἀπέναντι τῶν μικρῶν κατὰ προτίμησιν φορολογήσιμοι. Καθ' ὅσον λοιπὸν, ἐν κλίμακί τινι ἀναλόγῳ, ἀναβιβάζεται ἡ ἀξία τῆς προικός κατὰ τοσοῦτον καὶ μείζων ἢ ἐξ αὐτῆς πρὸς τὸν δημόσιον θησαυρὸν συνεισφορά. Ἡ ἀναλογικὴ ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν βαρῶν ἰσότης ἐξηγεῖ ἀποχρώντως τὴν ἐννοίαν τῆς φορολογίας ταύτης μέχρι τῶν λογικῶν ὀρίων, πέραν τῶν ὁποίων δὲν πρέπει νὰ καταπνίγηται ἡ, πρὸς σχηματισμὸν μεγάλων διὰ τὰ τέκνα περιουσιῶν, φυσικὴ τῶν ἀνθρώπων τάσις.

Τοιοτοτρόπως ἡ μοιραία κοινωνικὴ περὶ τὴν διανομὴν τοῦ πλούτου ἀνισότης δὲν εἶναι ὑπεράνω παντὸς μέτρου ἀπόλυτος, καὶ διὰ τῆς φορολογίας τῶν μεγάλων προικῶν ἀνορθοῦνται αἱ μικραὶ οὐχὶ ἀπὸ ταμειευτικοῦ πνεύματος, ὀδηγοῦντος πρὸς τὴν δήμευσιν, ἀλλ' ἀπὸ λελογισμένης τινὸς ἁρμονίας μεταξὺ τῆς ἐκτεθείσης φορολογικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τῶν γαμικῶν ἐνώσεων, τὰς ὁποίας παγόνουσιν αἱ ὀρμαὶ τῆς ἀχαλινώτου προικοβιομηχανίας καὶ οἱ ἐπὶ τῶν πλαστῶν ἀναγκῶν αὐτῆς ὑπολογισμοί.

ΕΛΛΗΝΟ-ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΕΜΠΟΡΙΟΝ.

"Εχω ὑπ' ὄψιν τὸ Statistical Abstract for the United Kingdom (Ἰούνιος 1875), ἐκ τοῦ ὁποίου δύναται τις νὰ μελετήσῃ ὑπο Ἀγγλικὴν ἔποψιν τὴν κίνησιν τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τοῦ Ἀγγλικοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ 1860 — 1874, καὶ τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατέχει ὁ τελευταῖος ἐν τῇ μεγάλῃ τῆς διεθνοῦς συναλλαγῆς παλαίστρᾳ. Τὴν βάσιν τῶν παρατηρήσεων ἀποτελεῖ ἡ Ἀγγλία. Ἄς ἴδωμεν τὰς πρὸς αὐτὴν σχέσεις τῶν λοιπῶν τῆς Εὐρώπης καὶ περὶ τὴν Μεσόγειον ἐπικρατειῶν κατὰ τὸ 1874 :

Εἰσαγωγή εἰς Ἀγγλίαν.

1. Ἐκ Γαλλίας	46 518 574	λίρ. στ.	9. Ἐκ Τουρκίας	5 842 846	λίρ. στ.
2. » Ῥωσσίας	20 933 391	» »	10. » Πορτογαλ.	4 265 032	» »
3. » Γερμανίας	19 917 495	» »	11. » Δανιμαρκ.	3 890 492	» »
4. » Βελγίου	15 048 865	» »	12. » Ἰταλίας	3 634 360	» »
5. » Ὀλλανδίας	14 464 458	» »	13. » Ἑλλάδος	4 536 805	» »
5. » Σουηδ. καὶ			14. » Αὐστρίας	799 544	» »
Νορβηγίας	11 393 547	» »	15. » Μαρόκου	699 463	» »
7. » Αἰγύπτου	10 544 798	» »	16. » Ῥωμουνίας	641 745	» »
8. » Ἰσπανίας	8 644 639	» »	17. » Ἀλγερίου	517 444	» »

Ἐξαγωγή ἀπὸ Ἀγγλίας

1. εἰς Γερμανίαν	35 427 617	λίρ. στ.	9. εἰς Ἰσπανίαν	5 030 174	λίρ. στ.
2. » Γαλλίαν	29 389 244	» »	10. » Αἰγύπτον	3 674 259	» »
3. » Ὀλλανδίαν	21 289 635	» »	11. » Πορτογαλ.	3 428 332	» »
4. » Βέλγιον	12 653 342	» »	12. » Δανιμαρκίαν	2 873 898	» »
5. » Ῥωσσίαν	11 895 287	» »	13. » Αὐστρίαν	1 435 872	» »
6. » Ἰταλίαν	7 763 644	» »	14. » Ῥωμουνίαν	1 365 228	» »
7. » Τουρκίαν	7 496 506	» »	15. » Ἑλλάδα	1 173 177	» »
8. » Σουηδίαν καὶ			16. » Μαρόκον	513 368	» »
Νορβηγίαν	7 057 322	» »	17. » Ἀλγέριον	48 482	» »

Ἐὰν συγκρίνωμεν τὰ πορίσματα τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν πρὸς ἄλληλα, παρατηροῦμεν ὅτι ἐπὶ τῆς μεγάλης πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ὁδοῦ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ἐμπορίου κατὰ μὲν τὴν εἰσαγωγὴν κατέχει ἡ Ἑλλάς τὴν 13ην θέσιν, κατὰ δὲ τὴν ἐξαγωγὴν ὑποχωρεῖ εἰς τὴν 15ην. Τὸ σύμπτωμα τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μείνη ἀπαρατήρητον. Τίνας ἔνεχεν κατὰ

τὸ 1874 εἰσήγαγεν ἡ Ἑλλάς πλείονα προϊόντα εἰς Ἀγγλίαν τῶν ὧν ἐκεῖθεν ἐπρομηθεύθη; Ἡ ἀναλογία εἶναι 1536 805: 1 173 177. Ἐὰν ἡ Ἑλλάς δὲν ἐχρεώσται ἢ δὲν ἐπίστωσε τὴν διαφορὰν (363 628 λίρ. στ.), ἰδοῦ ὅτι, ἰκανοποιήσασα τὰς ἐξ Ἀγγλίας ἀνάγκας τῆς, ἐπορίσθη διαθέσιμον δύναμιν πλεόν τῶν 10 ἑκατομυρίων δραχμῶν ἐκ τοῦ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἐμπορίου τῆς. Ἴνα εὐρωμεν κατὰ πόσον ἡ οἰκονομικὴ αὐτὴ δύναμις εἶναι καθαρὸν κέρδος, πρέπει νὰ ὑπολογισθῶσι τὰ ἐξ ὧν παρήχθη αὐτὴ προϊόντα καὶ αἱ παντοειδεῖς ἐπ' αὐτῶν δαπάναι μέχρι τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ πωλήσεως. Εἰς πᾶσαν ὁμῶς περίπτωσιν εἶναι ἀντιτιμον ἐθνικῆς ἐργασίας, τῆς ὁποίας κυριώτατον μέρος ἀποτελεῖ πάντως ἡ πεφυτευμένη γεωργία, ὡς ἀποδεικνύει ἡ σπουδαιότης τῆς εἰς Ἀγγλίαν εἰσαγωγῆς σταφίδων (1 290 574 λίρ. στ. τῷ 1874), ἐν τῇ προμηθείᾳ τῶν ὁποίων, ὡς γνωστὸν, ἡ Ἑλλάς κατέχει θέσιν διαπρέπουσαν.

Ἡ ἀνά χειρὸς μελέτη εἶναι πολὺ γόνιμος ὡς ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς ἐπόψεως, ἥτις ἔχει τι, ἐπὶ τοιούτων θεμάτων, ἀκριβῶς διὰ τοὺς ἄλλους λαοὺς πατριαρχικόν. Ἐν τούτοις ἀνεξαρτήτως τῶν προηγουμένων διεθνῶν ἀναλογιῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης πολλὰ δύναται νὰ διδαχθῇ ὑπὸ τῆς πρὸς ἕκαστον ἔθνος γλώσσης τῶν ἀριθμῶν, πρέπει ἰδιαιτέρως διὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ συνδυάσωμεν τὰ πορίσματα τῆς τελευταίας δεκαετίας (1865—1874), καθ' ὅσον ταῦτα συνδέονται πρὸς τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐμπορικὴν ἀνάπτυξιν.

Ἔτη	Εἰσαγ. ἐξ Ἑλλάδ. εἰς Ἀγγλ.	Ἐξαγ. ἀπὸ Ἀγγλ. εἰς Ἑλλάδ.
1865	1 074 645 λίρ. στ.	1 126 959 λίρ. στ.
1866	879 598 » »	944 339 » »
1867	1 246 683 » »	1 024 844 » »
1868	1 447 584 » »	1 071 062 » »
1869	1 526 069 » »	1 078 909 » »
1870	1 279 325 » »	1 033 693 » »
1871	2 030 970 » »	880 504 » »
1872	1 998 153 » »	1 044 657 » »
1873	1 736 643 » »	1 107 700 » »
1874	1 536 805 » »	1 173 177 » »
ὅλον	14 453 482	10 479 841

Ἡ ἀντιπαράβολή αὕτη τῆς εἰσαγωγῆς πρὸς τὴν ἐξαγωγὴν ἀπολήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1860—74 ἠγόρασεν ἡ Ἑλλάς ἐκ τῆς Ἀγγλίας 10 479 841 λιρ. στ. πραγματείας, ἐνῶ ἐπώλησε πρὸς αὐτὴν 14 453 472 λιρ. στ. ἀντιστοίχους. Ἡ ἐμποροκρατικὴ σχολὴ θὰ ἔλεγεν, ἰδοὺ σπουδαιότατον 4 ἑκατομ. λιρ. στ. κέρδος· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀναλογιζομένου τούτου εἰς δραχμάς, δὲν εἶναι μικροῦ διαφέροντος ποσότης κατὰ μέσον ὄρον 12 1/2 ἑκατομ. δραχμῶν κατ' ἔτος. Ἐν τούτοις ἐπὶ τῶν συλλήβδην ἐθνικῶν ὑπολογισμῶν ἡ ἐμποροκρατικὴ αὕτη ἀγαλλίασις τάχως διαφεύγει ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῆς καθολικῆς τῶν ἐθνῶν συναλλαγῆς, μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ὁποίας ὑπάρχει κατ' ἀνάγκην εἶδος τι ἀλληλεγγύης. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀδιάφορος ἡ ἀπέναντι τῆς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν εἰσαγωγῆς καθυστέρησις τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐξαγωγῆς. Ἡ εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή εἶναι δύο πόδες ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ σώματος, τῆς διεθνούς συναλλαγῆς. Τὸ ἰδανικόν τῆς καθολικῆς εἰς τὰς κινήσεις αὐτοῦ ἀρμονίας εἶναι προφανές. Δὲν πρέπει ὁ εἰς ποὺς νὰ ἴσταται ἐνῶ ὁ ἕτερος προχωρεῖ. Καὶ θεωρῶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἀξίας προσοχῆς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἐν λόγῳ δεκαετίας, ἀμα αὕτη διαίρεθῇ εἰς δύο κεφαλαιώδη ἐκ 5 ἐτῶν τμήματα:

1865—69	Ἐξαγωγή	5 240 440	λιρ. στ.	Εἰσαγωγή	5 871 576	λιρ. στ.
1860—74	»	5 239 731	»	»	5 581 896	»

Ἐνῶ ἡ ἡμετέρα πρὸς τὴν Ἀγγλίαν εἰσαγωγή εἶναι οὐσιωδῶς προοδευτικὴ (5: 8), ἡ πρὸς Ἑλλάδα Ἀγγλικὴ ἐξαγωγή εἶναι καταπληκτικῶς στάσιμος (5: 5). Πῶς! ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀπλῶς ὡς ἀποθήκη τοῦ Φαραῶ, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπ' ἀργυρίῳ ἢ χρυσῷ τὰ τέκνα τῆς Ἀλβιόνος προμηθεύονται, ἢ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ εἶναι εὐρωστος ἀγορὰ εἰς ἔλξιν τῶν ἐξόχως βιομηχανικῶν προϊόντων τῆς Βρετανικῆς Ἀτλαντίδος;

Ἐὰν ἀντὶ σιδήρου καὶ ἀνθρακος, ἀντὶ τελειοποιημένων μηχανῶν καὶ ἐργαλείων, τὰ ὁποῖα ἠδύνατο ὁ τόπος νὰ προμηθεύηται ἐξ Ἀγγλίας, ἢ σειρὴν τῆς καταναλώσεως

καὶ τῆς πολυτελείας μεταστρέφη τὸ κέρδος αὐτοῦ πρὸς τὰς ἑτέρας τῆς ματαιότητος ἀγορᾶς, οὐδεὶς δύναται νὰ ἐπικροτήσῃ διὰ τοῦτο. Ἡ φρόνησις τῶν ἐθνῶν δὲν εἶναι διάφορος τῆς φρονήσεως τῶν ἀτόμων. Τί σημαίνει ἀν κληρονομῆ τις πολλὰ ἐκ τῆς φιλοστοργίας τῶν γονέων, (ἀτομον) ἢ ἐκ τῆς γενναιότητος τῆς φύσεως (ἔθνος), εἰάν τὸ ρίπτῃ εἰς πῖθον, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν στόμιον εἶναι πλατὺ, ὁ δὲ πυθμὴν ἐλλείπει! Καὶ δὲν δύναται μὲν τις νὰ ὑποθέσῃ τοῦτο ἀπολύτως διὰ τὴν ἡμετέραν φυλὴν, ἥτις βεβαίως δὲν ἐπλάσε δι' ἑαυτὴν τὸν μῦθον τῶν Δαναίδων. Δὲν πρέπει ὅμως καὶ νὰ παρίδωμεν ὅτι σοβαρότατον καταναλωτικὸν ρεῦμα ἤρχισε κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον νὰ ἀπειλῇ τὰ βιομηχανικὰ τῆς χώρας ἀποταμιεύματα.

Ἐνῶ δὲ ἡ προπορευομένη τῆς κοινωνίας τάξις κρίνει τὰ πράγματα μᾶλλον ἐκ τοῦ μέρους τῆς ἡδονῆς ἢ ἐκ τοῦ τῆς παραγωγῆς, τὸ εἰς χεῖρας τῆς τάξεως ταύτης ἐθνικὸν παράδειγμα προσκρούει, γὰρ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, πρὸς τὸ σταθερὸν παρ' ἡμῖν φαινόμενον, καθ' ὃ ἐκ τῶν κάτω στρωμάτων τῆς κοινωνίας ἀναβαίνουσιν αἰετοὶ νέσι κοινωνικαὶ καὶ οικονομικαὶ ὑπεροχαί. Ἀλλ' ἕκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ πόσον θὰ προσβιβάζετο τὸ ὄλον, εἰάν μεταξὺ τῶν δύο τούτων δυνάμεων, τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, ὑπῆρχε βιομηχανικωτέρα ἀρμονία. Καὶ χωρὶς νὰ καταβιάσω ἕτερόν τινα τῆς διεθνούς συναλλαγῆς κλάδον, νομίζω ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι ἐκεῖνος θὰ ἦτο μᾶλλον κατὰ σκοπὸν, ὅστις, ὅπως ὁ Ἀγγλικὸς, ἀποτείνεται πλειότερον πρὸς τὴν αὐξήσιν τῶν ἐλατηρίων τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Μεταξύ τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς τῶν λαῶν ἀναπτύξεως ὑφίσταται τοιοῦτος σύνδεσμος, ὥστε τῆς μιᾶς δοθείσης καὶ ἡ ἕτέρα ἔπεται. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ λογισθῆ ἡ δύναμις τῆς διαδόσεως ἐν τε τῇ πνευματικῇ καὶ τῇ οἰκονομικῇ σφαίρᾳ. Πρὸς τί ἂν χῶρα τις περιλαμβάνη μεγαλοσχήμους συγγραφεῖς ὀγκωδῶν συγγραμμάτων, ὅταν οἱ πολλοὶ οὐδόλως τὰ ἀνοίγουσι; Κατὰ τοῦτο ἐνθυμοῦμαι πάντοτε τὸ ρηθέν: «Μέγα βιβλίον μέγα κακόν.

Διαφέρει ἡ περιοδικὴ δημοσιογραφία. Αἱ ἐφημερίδες εἶναι τόσα κοπτερά ὄργανα, εἰὰ τῶν ὁποίων ἀλλεπαλλήλως διαχωρίζεται εἰς τεμάχια τὸ χονδρὸν τῆς κοινωνικῆς ἀμαθείας σῶμα. Ὑπὸ τὴν ἐποψίν ὅθεν ταύτην ἂς ἐπιθεωρήσωμεν τὴν κατὰ καιροῦς ἐμφάνισιν τῶν ὀργάνων τούτων ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τοῦ καθ' ἡμᾶς νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, ὁμολογοῦντες χάριτας τῷ σοφῷ καθηγητῇ κ. Σ. Κουμανούδη, ἐξ ἐργωδεστάτης (ἀπὸ τριακονταετίας) μελέτης τοῦ ὁποίου ἐφ' ὅλης τῆς πνευματικῆς τοῦ ἔθνους ζωῆς δανείζομαι τὴν ἐπομένην ἀνέκδοτον εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ἀπογραφῆν:

1811	Ἑλληνικά Χρονικά	Μεσολάγγειον	Φίλος τοῦ Νόμου	Ἰδρυα
—	Ἑρμῆς ὁ Λόγιος	Βιέννη	1826.	
1819	Καλλιόπη	Βιέννη	Ἀνεξάρτητος Φιλάνθρωπος	Μελίτη
—	1821		1828	
Ἐφημερίς τῶν ἠνωμένων Ἐπαρχιῶν τῶν Ἰονίων νήσων (Ἑλλ. Ἰταλ.)	Κέρκυρα	Γενικὴ ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος	1829	Αἴγινα
Μέλισσα	Παρίσιοι	Ἀθηναῖα	—	Ναύπλιον
Σάλπιγξ	Καλάμαι	Γενικὴ ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος	—	»
1822	Ἀθηναῖα	Courier de la Grèce	—	»
Ἐφημερίς Σάλπιγξ τῆς Ἑλλάδος	Κόρινθος	Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος	1831	Βιέννη
—	1824	—	—	—
Ἀθηναῖα καὶ ἐφημερίδες	...	Ἀπόλλων	—	Ἰδρυα
Γενικὴ ἐφημερίς τοῦ Ἰονίου Κράτους	Κέρκυρα	Αἰγινάϊον	—	Αἴγινα

1832	Ἑλλάς	Ἀθῆναι
—	Ἴρις	»
Ἐλληνικὸς καθρέπτης (Ἑλλ. Γαλ.)	Πρόδος	»
Le moniteur Grec	Κλέπτης	»
Χρόνος	Θεατῆς	»
1833	Ἐμπορικὴ	»
—	Ἀποθήκη τῶν Ὀφελίμων γνώσεων	Σμύρνη
Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως (Ἑλλ. Γερμ.)	1838	—
Ἐθνικὴ Ἐφημερίς	Ἀμάθεια	Σμύρνη
Ἡλιος	1839	—
Σωτῆρ	—	—
Τριπτόλεμος	Αἰῶν	Ἀθῆναι
Ἐφημερίς Σρατιωτικῆς	Ἑλληνικὸς ταχυδρόμος Πατριώτης	Σύρος
1834	Ἑρμουπολίτης	»
—	Παιδαγωγός	»
Ἐποχὴ (Ἑλλ. Γαλ.)	1840	—
Φίλος τοῦ Λαοῦ	—	—
Ἴόνιος Ἀνθολογία	Κέρκυρα	Ἑλληνικὴ σάλπιγξ ἢ φωνὴ τῆς ἐλευθερίας
Ἡὼς	Ἀθῆναι	Ἀθῆναι
Παιδικὴ ἀποθήκη	»	Εὐρωπαϊκὸς ἐρανιστῆς
1835	—	Ἑλληνικὰ Χρονικά
—	—	Πρόδος καὶ Σωκράτης
Βασιλικὴ ἐφημερίς	Ἀθῆναι	Πολίτης
Ἐθνικὴ	»	Συλλογὴ ἀρχαίων ἐφημερίδων
Ὀθωμανικὸς Μηνύτωρ	Κ[πολις]	Τοξότης
1836	—	—
—	—	—
Ἀθηναῖα	Ἀθῆναι	—
Ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλάς	»	Ἑλληνικὸς παρατηρητῆς (Ἑλλ. Γαλ.)
Ἀνθολογία τῶν κοινωνοφελῶν γνώσεων	»	Ἀθῆναι
Ἀσκληπιός	»	Μίνως
Ἑλληνικὴ πλάστιγξ	»	Ζέφυρος
Ἐφημερίς τῶν ἐφημερίδων	»	Ἐλεύθερος Κρής
Journal des Journaux	»	Πολικὸς ἀστὴρ
Εὐαγγελικὴ πλάστιγξ	»	Ῥαδάμανθυς
Ἐπιστημονικὴ πρόδος	»	Σφήγξ
Ταχυδρόμος	»	Ἑρμῆς
Πρωϊνὸς Κήρυξ	»	Ζέφυρος τῆς Ἰδρυα Βουκουρέστιον
Φῆμη	»	Μέλισσα Κωνσταντινούπολις
1837	—	—
—	—	—
Ἀρχαιολογικὴ ἐφημερίς	»	Περιστέρα
—	—	Μέλισσα
—	—	Σμύρνη

Σάλπιγξ Ἐλευθερίας	Σύρος	1845	
Φιλολογία	Σμύρνη	—	
Πάνθεον Προόδου καὶ Ποικίλη Στοὰ τῶν Ἀρχαίων	Ἀθηναϊκὴ Μέλισσα		Ἀθήναι
Γίδς τῆς Πατρίδος	Ἀμερόληπτος		»
1842	Ἐθνοκρατία		»
—	Καταφώραις		»
Νέος Ἀσκληπιὸς	Μεσσίας		»
Σωκράτης	Σωτήρ τοῦ 1845		»
Ἠχώ ἐπαρχιῶν	Παναρμονία		»
1843	Πρόοδος		»
—	Πανόπτης		»
Ἀναμόρφωσις	Χρόνος		»
Ἀγγελος	Θρίαμβος		»
Διθρία	Courier d' Orient		»
Ἐφημερίς ἢ μνημοσύνη	Moniteur grec		»
Ἑλληνομνημίων	Θέμις		»
Ἡ Γ' Σεπτεμβρίου	Courier d' Athènes		»
Καρτερία	Ἄϊολος		Σύρος
Κομήτης	Ἀδιάφορος Μίνως		Πάτραι
Νομικὴ ἔφημερίς	Ἀχαΐα		»
Πρόοδος ἢ ὁ θρίαμβος τοῦ συντάγματος	Πατρὶς		Ναύπλιον
Τηλέγραφος	Κυψέλη	Κωνσταντινούπολις	
Ἐρῶν	Φανάριον τοῦ Διογένοῦς	1846	Ἀθήναι
Ἐφημερίς Κυβερνήσεως	Ἑλληνόκοσμος		»
Ἐλπίς	1847		
Ἐθνεγεροσία	Ἀγγελιαφόρος		Ἀθήναι
Ἐφημερία	Συντηρητικὴ		»
Συνταγματικὴ	Ἐδτέρπη		»
Χάριτες	Ἀποθήκη τῶν ὠφελίμων πρῶσεων		Ἐρμούπολις
1844	Σπινθὴρ		Ζάκυνθος
—	1848		
Ἀτίθασσος	Ἀθήναι		
Ἄστρον τῆς ἀνατολῆς	»		
Ἐξαγγελίον τῆς προόδου	»		
Μέλισσα τῶν Κυκλάδων	»		
Νίκη	»		
Ῥήγας	»		
Συνένωσις	»		
Στρατιωτικὸς ἄγγελος	»		
Ἄργος	»		
Τηλέγραφος Βοσπόρου	Ναύπλιον		
	Κωνσταντινούπολις		
	Μίνως		
	Πάτραι		

Φιλολογικὸς Συνέκδημος	Ἀθήναι	Πανδώρα	Ἀθήναι
Il novelista Italiano	»	Ἐρμῆς	Πειραιεὺς
Ὁ Ἑρωδιόδου Διογένης	»	Ἑλλάς	Κέρκυρα
1849		Ἐπτάνησος	»
—		Ἴονικὴ Μέλισσα	Σμύρνη
Ἀναγέννησις	Κεφαλληνία	Ἐφημερίς Σμύρνης	»
Βόμβα	Ἀθήναι	1851	
Ἐφημερίς τῆς Ἴονίου	»	—	
Ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος	»	Ἀπόλλων	Ἀθήναι
Τύπος	»	Ἄρης (ἐφ. στρατιωτικὴ)	»
Συνέκδημος	»	Δημόκριτος	»
Τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα	»	Ἐρμῆς	»
Τάξις	»	Κώνωψ	»
Τὸ Τιμόνι	»	Ὁ φίλος τοῦ λαοῦ	»
Φιλαλήθης	»	Σφαίρα	»
Σελήνη	»	Τύμπανον	»
Il couriere Italiano	»	Φιλελεύθερος	»
Νέος Κόσμος	»	Observateur d' Athènes	»
Ἐφημερίς τῆς Ἴονίου Κυβερνήσεως	Κέρκυρα	Μέλις	»
Ἐπτάνησος ἐπιθεώρησις	»	Αἰσώπιος Σάκκος	»
Ἀνεξάρτητος (Ἑλλ. Ἰταλ.)	»	Βελτίωσις	Τρίπυλις
Πατρὶς (Ἑλλ. Γαλ.)	»	Ἐνωσις	Ἐρμούπολις
Ἐνωσις	Κεφαλληνία	Εὐβοία	Χαλκίς
Παρατηρητὴς Κυκλάδων	Ἐρμούπολις	1852	
Τὸ μέλλον (Ἑλλ. Ἰταλ.)	Ζάκυνθος	—	
Τηλέγραφος Κωνσταντινούπολις		Ἀνατολὴ	Κέρκυρα
1850		Βιβλιοθήκη τοῦ λαοῦ	Ἀθήναι
—		Εὐνομία	»
Ἀπροσωπόληπτος	Ἀθήναι	Ἐφημερίς τῶν μαθητῶν	»
Ἄστὴρ	»	Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ	»
Αὐλικὸς Καθρέπτης	»	Κρῆς	»
Ἀθηναϊκὸς παρατηρητὴς	»	Μνημοσύνη	»
Ἐμπορος	»	Ὁ Χωρικὸς	»
Εὐθύνη	»	L' Echo d' Italia in Grecia (Ἑλλ. Ἰταλ.)	»
Ἐφημερίς τοῦ λαοῦ	»	Σάλπιγξ	»
Ἐξδομὰς	»	Παρατηρητὴς Ζακύνθου	Ζάκυνθος
Εὐχαὶ τῶν λαῶν	»	1853	
Κοραῆς	»	—	
Ἥλιος	»	Αὐγερινὸς	Κέρκυρα
Φιλόπατρις Ἑλλην	»	Ἀνθοδέσμη	Ζάκυνθος
Πατρὶς	»	Ἰατρικὴ Μέλισσα	Ἀθήναι
Παρατηρητὴς Κυκλάδων	»	Λαὸς	»
Νέα Ἑλλάς	»	Νέα Πανδώρα	»

Ὁ Παλαιὸς Καλαβρυτινὸς Ἀθῆναι	1857	
Ἀνατολικὸς παρατηρητῆς »	—	
Πανελληνιον »	Λύγη	Ἀθῆναι
Τὸ βέλος »	Ἀθῆναιον	»
Φοῖνιξ »	Διογένης	»
Le Spectateur de l'Orient »	Εὐαγγελικὸς κήρυξ	»
Le Miroir Grec »	Ὁ Ἀθῆνῆς καὶ τοῦ δια-	
Τὸ Λάβαρον Ἑρμούπολις	βόλου τὰ πηδῆματα	»
Τερψιχόρη Κέρκυρα	Φιλολογικὴ ἐφημερίς τῆς	
Κωνσταντινούπολις	Νεολαίας	Ζάκυνθος
1854	Ἀρκαδία	Τρίπολις
—	Ἀστὴρ τῶν Κυκλάδων	Σύρος
	Βυζαντίς Κωνσταντινούπολις	
	Μνήμων	Τεργέστη
Τρία πουλάκια κάθονται Ἀθῆναι	Ἐμπορικὸς Ταχυδρόμος	Σμύρνη
Κορίνα Κέρκυρα	1858	
1855	—	
	Ἀριστοφάνης καὶ ἡ Μα-	
	γνητιζομένη	Ἀθῆναι
Ἐφημερίς τῆς Ἑλληνικῆς	Ἑλλην	»
γεωργίας Ἀθῆναι	Ἰατρικὴ Ἐφημερίς	»
Ἐφημερίς τοῦ ὑπουργείου	Ἴόνιος ἀστὴρ	»
τῶν Ἐσωτερικῶν »	Κεραυνὸς	»
Μέριμνα »	Μέλισσα περιοδική	»
Ὀμόνοια »	Νέα ἐποχὴ	»
Ἐφημερίς τῶν κοινωφε-	Ἀπόμαχος	»
λῶν γνώσεων Ναύπλιον	Ἡμέρα	Τεργέστη
Ἐφημερίς τῶν εἰδή-	Ὁ φιλόκαλος Σμυρναῖος	Σμύρνη
σεων Κεφαλληνία	Πάτραι	Πάτραι
Ἐφημερίς τοῦ λαοῦ	1859	
Τὸ Καθημερινὸν »	—	
Συνταγματικὸς Μίνως Πάτραι	Ἀνεξαρτησία	Ἀθῆναι
1856	Ἑσπέρα	»
—	Ἔθνος	»
	Ἐφημερίς τῆς Κυριακῆς	»
Ἐφημερίς τῶν φιλομαθῶν Ἀθῆναι	Εὐαγγελικὸς κήρυξ	»
Ἐφημερίς τοῦ στρατοῦ »	Νομικὴ Μέλισσα	»
Ἑλληνικὴ σημαία »	Ἑωσφόρος	Κέρκυρα
Ἐφημερίς τῶν βουλευτι-	Ῥήγας	Ζάκυνθος
κῶν συζητήσεων »	Τὸ μέλλον τῆς πατρίδος	Σύρος
Ἐνωσις Σύρος	Γαληνὸς	Παρίσιοι
Μεσσηνία Καλάμαι	1860	
—	—	
Ὁ φάρος τῆς Ὀρθρουοῦς Λαμία	Βρετανικὸς ἀστὴρ	Λονδίνον
Τηλέγραφος τῶν Κυ- Κεφαλληνία	δικαίου	Ἀθῆναι
κλάδων Σύρος		

Πελαγὸς καὶ Φθιώτης Ἀθῆναι	Ἀνατολικὸς ἀστὴρ Μεσολόγγιον
Φῶς »	Ἀστὴρ τῆς ἀ-
Φιλόλαος »	νατολῆς Κωνσταντινούπολις
1861	Ἀρμονία »
—	Ἀίγυπτος καὶ Ἑρ-
Φιλίστωρ Ἀθῆναι	μῆς Ἀλεξάνδρεια
Κόσμος »	Ἐνωσις Κέρκυρα
Ἀλήθεια Κεφαλληνία	Ἑλλάς »
Λέσχη »	Ἐπίσημος ἐφημερίς τῆς
Ὁ φίλος τῆς Νεολαίας »	Ἐθνοσυνελεύσεως Ἀθῆναι
1862	Ἡμερησία νέα »
—	Ἰερὸς Ἀγὼν »
	Μέλισσα τῶν Ἀθηνῶν »
	Νομιμόφρων »
Ἐθνοσυνέλευσις Ἀθῆναι	Πρωϊνὸς Ταχυδρόμος »
Παλιγγενεσία »	Ἐθνοφύλαξ »
Τὸ μέλλον τῆς Ἀνατολῆς »	Ὀννήσανδρος »
Χιακὸν Μουσεῖον »	Ἀστέρες »
Ἰππότης Ἑρμούπολις	Ἑρμούπολις Ἑρμούπολις
Νέα Γενεὰ Κωνσταντινούπολις	Ἐπτάλαφος Κωνσταντινούπολις
Τὰ τρίκορφα Τρίπολις	Εὐσέβεια Σμύρνη
1863	Λακωνία Σπάρτη
—	Κοινότης Κερκύρας Κέρκυρα
	Πέλεκυς Σύρος
Ἀνάστασις Πάτραι	Σφήξ »
Ἀίγυπτος . . .	Χρηματιστήριον »
Εὐαγγελισμὸς Ἀθῆναι	Σατανᾶς Ζάκυνθος
Ἐθνικὸν φρόνημα »	Φωνὴ τῶν ἐπαρχιῶν Τρίπολις
Ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία »	Φωνὴ τῶν χωρικῶν Κέρκυρα
Λυκοῦργος »	Ἔθραι ἀναπαύσεως Μεσολόγγιον
Νῦξ τῆς 10ης Ὀκτωβρίου »	
Παναθηναῖον »	1865
Φωνὴ τῆς ἀνατολῆς »	—
Χρυσάλλις »	
Ἐθνεγεσία Κέρκυρα	
Ἐνωσις Ἑπτανησίων Κεφαλληνία	
Ἀληθὴς ῥιζοσπάστης »	Ἑωθινὸς ταχυδρόμος Ἀθῆναι
Κλειώ Τεργέστη	Φραγκλῖνος »
Σάμος Σάμος	Φιλίστοργος Μήτηρ »
Ἰπποκράτης Ζάκυνθος	Ἑυριπὸς Χαλκίς
1864	Λακωνικὸς ἀστὴρ . . .
—	Νέα Σπάρτη Σπάρτη
	Ὁ θρίαμβος Κεφαλληνία
	Τὸ πνεῦμα Σύρος
Ἀνατολή, ἐφημερίς ἑπτανησίων	Ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου »

Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη	Ἀθῆναι	L' Ordre	Ἀθῆναι
Τὸ κάτοπτρον τῆς θαλασσοπλοίας	»	1867	»
La Grèce	»	»	»
1866	»	»	»
Ἀναγέννησις	Κέρκυρα	Ἄρτεμις	»
Ἀργολίς	Ναύπλιον	Ἐθνικὸν Μεγαλεῖον	»
Γερμανὸς	»	Θέμις	»
Ἀγανώππη	»	Μνήμων	»
Ἀναμόρφωσις	Κεφαλληνία	Ὀμόνοια	»
Δικαιοσύνη	»	Συνταγματικὴ	»
Δικαστικὸς κλητῆρ	»	Τραμποῦκος	»
Δίκη	»	Ψεῦδος	»
Ἐθνικὸν πνεῦμα	»	Σύνταγμα	»
Ἐφημερίς νομικὴ καὶ τῶν ἀγγελιῶν	»	Ἀνατολικὴ Ἑλλάς	Λαμία
Κρήτη	»	Ἀνατολικὸς ἀστὴρ	Μεσολόγγιον
Ὁ χάρτης	»	Δίκαιον	Κεφαλληνία
Βροντὴ	»	Σάλπιγξ	»
Ὁ Κεραυνὸς	»	Σφῆκα	»
Ἑλλάς Hellas (Γαλ. Ἑλλ.)	»	Ἐθνοφύλαξ	Κέρκυρα
L' Independance Hellenique	»	Ἴρις	Βουκουρέστιον
Ἐλευθερία	»	Νεολόγος	Κωνσταντινούπολις
Ἐφημερίς τῶν συζητήσεων	»	Ὀλύμπια	Πύργος
Ἐπαγρύπνησις	Κεφαλληνία	Πανελλήνιον	Σύρος
Ἡπειρός	»	Φωνὴ τοῦ Πειραιῶς	Πειραιεὺς
Θέμις	»	Ἡ 10 8βρίου	Ζάκυνθος
Ὀμόνοια	»	1868	»
Φωνὴ τοῦ Ἑλληνοσ	»	»	»
Λευκὰς	»	Ἀργολίς	Ναύπλιον
Μακρῆς	»	Ἀθῆναι	Ἀθῆναι
Νέα ἐποχὴ	»	Βρυκόλαξ	»
Νεολόγος τῆς ἀνατολῆς	»	Γλαυξ	»
Ὁ Ῥουμελιώτης	»	Θεατῆς	»
Πελοπόννησος	»	Κόλασις	»
Τὸ καθῆκον	»	Πνύξ	»
Τὰ νέα	»	Πρόμνηθεὺς	»
Τύπος	»	Παρισινὴ ἠχώ	»
Τηλέγραφος τοῦ Βοσπόρου	»	Τραμποῦκος ὁ σκαπανεὺς	»
Φωνὴ τοῦ Λαοῦ	»	Φιλόνομος	»
Φιλόδημος	»	Ἑλληνισμὸς	»
	»	Ἐθνικὸν μέλλον	»
	»	Ἐφημερίς τῶν παιδῶν	»
	»	Ἴλισσις	»
	»	Ἰθάκη	Καλάμαι
	»	Κόσκινον	»
	»	Καθῆκον	»
	»	Κάλας	Ζάκυνθος

Λαὸς τῆς Ζακύνθου	Ζάκυνθος	Ἐλεγχος	Ἀθῆναι
Φήμη	Ἀλεξάνδρεια	Κάδμος	»
Φωνὴ τῆς Ἠλείας	Πύργος	Δόγος	»
Διάκος	Λαμία	Πλάστιγξ	»
Ἐθνικὴ γνώμη	Κεφαλληνία	Σκάνδαλον	»
Καλλιόπη	Ἐρμούπολις	Σημαία	»
1869	»	Λυκοῦργος, Δράκων, Σόλων, οἱ νομοθέται	»
Δρεπάνη	Ἀθῆναι	Λαοὶ	Νεάπολις
Ἐκλεκτικὴ	»	1871	»
Ἐθνικὴ σημαία	»	»	»
Κρησάρα	»	Γαῖδαρος	Ἀθῆναι
Κιθαρωδὸς	»	Ἐφημερίς τοῦ συνεταιρισμοῦ	»
Κυρὰ Ψαλλίδω	»	Ἐφημερίς τῶν δικαστηρίων	»
Πινακωτὴ	»	Ἑλλην φιλόλογος	»
Τετράστηλος	»	Λαὸς	»
Φοιτητῆς	»	Μοῦσαι	»
Συζήτησις	»	Μῶμος	»
Ἐθνικὴ ἐπιθεώρησις	»	Πολίτης	»
Μυρία Ὅσα	»	Περιστερὰ	»
Ἀνθοδέσμη	»	Βῆμα	»
Αὔρα	Καλάμαι	Ταχυδρομὸς Ἀθηνῶν	»
Ἄσπις	Σπάρτη	Τὸ ἀνεύθυνον	»
Ἀργολικὸς ἀστὴρ	Ναύπλιον	Χαρακτῆρ	»
Δυτικὴ Ἑλλάς	Μεσολόγγιον	Σατανᾶς	»
Ἐπόπτῆς	Ἐρμούπολις	Φωνὴ τῶν παιδῶν	»
Ἐρατῶ	»	Παρθενῶν	»
Θεατῆς	Κ/πολις	Φαρμακευτικὸν Δελτίον	»
Κωνσταντινούπολις	»	Μεταπολίτευσις	Κέρκυρα
Θεσσαλονίκη	Θεσσαλονίκη	Ῥήγας Φερραῖος	»
Ἰωάννινα	Ἰωάννινα	Μέμφις	Ἀλεξάνδρεια
Πυριπαύτης	Κέρκυρα	Νηρικὸς	Λευκὰς
Παράδεισις	»	Σμύρνη	Σμύρνη
Ἀδριανούπολις	Ἀδριανούπολις	Ἠχώ τοῦ Ταυγέτου	Σπάρτη
1870	»	Παλλὰς	Ἐρμούπολις
1872	»	»	»
Ἐπίσημος στρατιωτικὴ ἐφημερίς	Ἀθῆναι	Ἑλληνικὸς λαὸς	Ἀθῆναι
Ἑβραϊκὴ	»	Ἐθνικὴ ἀσπίς	»
Ἐφημερίς τῶν συζητήσεων	»	Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις	»
Βίβλος	»	Θησεὺς	»
Ἐπανόρθωσις	»	Εὐδοϊκὸς κήρυξ	Χαλκίς
Διάβολος	Πειραιεὺς	Ἐφημερίς τοῦ νέου ἀστυ- κοῦ Ἑλλ. νόμου	Ἐρμούπολις
Δὰς	Ἐρμούπολις	Δημοτικὴ	Ζάκυνθος
Ἐξέτασις	Καλάμαι	»	»

Ἀγγελιοφόρος	Ἀθῆναι	Ἐφημερίς	Ἀθῆναι
Ἀθηναίων	»	Ἐφημερίς τῶν βιβλιοφίλων	»
Ἄμυνα	»	Ἡβή	»
L' Asproli	»	Θηρεῖς	»
Γεωπονικά	»	Καρκίνος	»
Γνώμων	»	Κουδουνάτος	»
Καιροί	»	Λύχνος	»
Κέρβερος	»	Μάστιξ	»
Κυνίσκος	»	Μουσεῖον	»
Μηνύτωρ	»	Οἰκονομικὴ ἐπιθεώρησις	»
Προσωπεῖον	»	Οἰκονομικὰ χρονικά	»
Ῥάβδος	»	Πολιτεία	»
Τόπος	»	Σωκράτης	»
Σκοπιὰ	»	Φωνὴ τοῦ Λαυρίου	»
Φωστὴρ	»	Φιλόπατρις	»
Φρουρὸς τῆς Ἀνατολῆς	»	Βοιωτία	Θῆβαι
Παρνασὸς	Ἀμφισσα	Ὀφίς	Ζάκυνθος
Πυθεῖα	»	Φλεσιὰς	Καλάμαι
Νέμεσις	Ἄγιον	Πάτριαι	Πάτριαι
Καποδίστριας	Κέρκυρα	Φλόξ	»
Κώδων	»	Φορολογούμενος	»
Παλλὰς	»	Πέλοψ	Σπάρτη
Πελοποννησιακὸς ἀστὴρ	Σπάρτη	Εὐρώτας	»
Πανόπη	Ἑρμούπολις	Λυγκεὺς	Τρίπολις
Ἑρμῆς ὁ λόγιος καὶ κερδῶς	Βραβία	Λυκάων	Τρίπολις
Ἀριστόδημος	Καλάμαι	Φωνὴ	Τρίπολις
Πάμισσος	»		1874
Πλήκτρον	»	Βελτίωσις	—
Ποσειδῶν	Πειραιεὺς	Βουλὴ	Ἀθῆναι
Πύργος	Πύργος	Εἰρήνη	»
Τριφυλία	Κυπαρισσία	Λεύκωμα γελοιογραφικῶν	»
Μηνιαία ἐκλεκτικὴ ἐπι- θεώρησις	Κ[πολις	Κόραξ	»
Μέντωρ	Σμύρνη	Στοὰ	»
Πρόδος	»	Parillon	»
Πηνελόπη	»	Ἐφημ. τῶν οἰκοκυραίων	»
Ἀἴγλη	Πάτριαι	Ἀγορά	»
Ἀνεξαρτησία	Ναύπλιον	Ἀνεξάρτητος Σκαπανεὺς	»
		Ἀγχόνη	»
		Ἑρμασις	»
		Ζακύνθιος ἀνθῶν	Ζάκυνθος
Ἀνατολικὸς ἐμπορικὸς ὁδηγὸς	Ἀθῆναι	Ἀγῶν	»
Ἀττικὴ	»	Ἰσραηλιτικὴ οἰκογένεια	Κέρκυρα
Βύριον	»	Κορινθιακὸς ἀστὴρ	Κόρινθος
Ἑμπαίκτης	»	Κορινθία	»
Ἑσπερος	»	Καλάμαι	Καλάμαι
Ἑῦα	»	Κάϊρον	Κάϊρον

Ἡ ἀνωτέρω ἀπιγραφή τῆς περιοδικῆς ἐν Ἑλλάδι δημοσιογραφίας περιέχει οὐ μόνον τὰς κυρίως ἐφημερίδας ἀλλὰ καὶ τὰ ἰδίως λεγόμενα περιοδικὰ συγγράμματα. Ἐκαστος ἐννοεῖ τὰς δυτχερείας τῆς μεγάλης ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀκριθείας. Καὶ παραλείψει εἶναι πιθανὰ καὶ περὶ τὸν χρόνον ἀβεβαιότητες. Δύναται ὅθεν τὸ ἔργον νὰ θεωρηθῆ ὑπὸ τινα ἐποψίν ὡς μνημεῖον ἱστορικὸν διὰ τὴν προσδοκωμένην καθόλου μελέτην τῆς νεωτέρας πνευματικῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν ζωῆς.

Τὸ σύνολον τῶν ἐν τῷ πίνακι τούτῳ δημοσιογραφικῶν προϊόντων ἀναριθμῶνται εἰς 607 ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐκ τῶν ὁποίων 334, πλέον ἢ τοῦ ἡμίσεως, ἀνήκουσιν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ὁ τύπος εἶναι ἀντίστοιχος πρὸς τὸ δημοκρατικὸν βῆμα τῆς ἀρχαιότητος, ἡ ἀριθμητικὴ αὕτη ὑπεροχὴ τῶν Ἀθηνῶν φέρει κατὰ νοῦν τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τῆς ἀρχαίας Πνυκὸς αὐτῶν. Οἱ μὲν καιροὶ ἀλλάσσουσιν, ἡ δὲ φυσιολογία μένει. Πόσον διήρκεσαν τὰ ὄργανα ταῦτα ἐν τῇ ζωῇ, ἀλλῆς ἐρεύνης ἔογον καὶ σκοπῆς. Ἐνδιχφέρει νῦν ἡ γέννησις καὶ ἡ βάπτισις των, διότι καὶ ἡ τελευταία ἔχει τι διὰ τὸν φιλοσοφοῦντα ἀναγνώστην ἐνδεικτικόν, συλληθῶν ἐπισκοπούμενον τοῦ ἀνά χειρὰς κοινωνικοῦ φαινομένου. — Τοιοῦτοτρόπως ἐὰν διαιρέσωμεν κατὰ δεκαετηρίδας τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλλ. δημοσιογραφίας, κατὰ τὴν ἀ μέχρι 1834 ἀνεφάνησαν 27 ὄργανα αὐτῆς, κατὰ τὴν β' 1835—44 ἕτερα 83, κατὰ τὴν γ' 1845—54 ἕτερα 124, κατὰ τὴν δ' 1855—64 ἕτερα 110 καὶ κατὰ τὴν ε' 1865—74 ἕτερα 254. Προξενεῖ ἐντύπωσιν ὁ βαθμὸς τῆς δημοσιογραφικῆς τοῦ ἔθνους ἐντάσεως κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1862 νέαν πολιτικὴν αὐτοῦ περίοδον.

Ἀλλὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο πρέπει νὰ μελετηθῆ καὶ ἐκ τῆς ἐπόψεως τῶν ὀνομάτων μετὰ περιεργείας ἰκανῶς εὐεξηγήτου. Τὰ ὀνόματα εἶναι αἱ σκιαὶ τῶν πραγμάτων. Ἄς ἀφήσωμεν λοιπὸν αὐτὰς νὰ ρίψωσι τὸ ἀδιόρατον ἐκεῖνο χρῶμα τὸ ὁποῖον ὁ ἀνωτέρω πίναξ τῆς Ἑλλ. δημοσιογραφίας, ὡς πᾶσα εἰκὼν, ἀπαιτεῖ. Τῇ ἀληθείᾳ ἀντιτίθεται εἰς ἄκρον ἡ κοσμιότης τῶν δημοσιογραφικῶν ὀνομάτων, ὅσῳ ὀπισθοχωροῦμεν πρὸς τοὺς μεγάλους ἀγῶνας τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν μέχρι τῆς πρώτης ἡμῶν ἐσωτερικῆς ἐφημερίδος, ἥτις ἐκδιδομένη ἐν Καλάμαις τῷ 1821 ἐκαλεῖτο Σάβιγιξ. Μεταβαίνοντες ὅμως τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἀπαντῶμεν ὀνόματα, τῶν ὁποίων τὰ ἐνδεικτικώτερα δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην σχολίων — Σατανᾶς, Βρυκόλαξ, Κόλασις, Τραμποῦκος (1868), Δρεπάνη, Κρισάρα, Παλλιδῶ, Πινακωτὴ (1869), Διάβολος, Σκάνδαλον (1870), Γαϊδάρος, Σατανᾶς (1871), Ῥάβδος, Προσωπεῖον (1872), Ἑμπαίκτης, Κουδουνάτος, Μάστιγιξ, Ὀφίς, Φλόξ (1873), Ἀγχόνη, Κόραξ (1874). — Βεβαίως πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ ἕκαστος, ὅτι ἡ ἀρχαία σεμνότης τῆς Ἑλληνικῆς ρητορικῆς καὶ διανοίας δὲν ἔχει τι κοινὸν πρὸς τὴν τοιαύτην διεύθυνσιν.

ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΝ.

Ἡ νεωτέρα χρῆσις τοῦ πετρελαίου δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀνακάλυψις τῶν ἡμετέρων χρόνων. Ἀνεξαρτήτως τοῦ ὑγροῦ πυρός, ὅπερ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατεσκεύαζον οἱ Βυζαντινοὶ ἐκ τῆς ρευστῆς ταύτης καυστικῆς ὕλης, δυναμένης νὰ φλογίζηται ἐπὶ τοῦ ὕδατος, ἀπαντῶμεν τὸ πετρέλαιον εἰς ἀρχαιοτάτην ἔτι ἐποχὴν. Οὕτως ἐν Βαβυλῶνι τὸ μετεχειρίζοντο πρὸς φωτισμόν, καὶ ἐν Περσίᾳ αἱ ἀναφλέξεις αὐτοῦ ἐπὶ τόπων μυστηριωδῶν ἀπετέλουν οὐσιωδέστατον μέρος τῆς πυρολατρικῆς τοῦ τόπου θρησκείας. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν οἰκιακὴν χρῆσιν, γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Ηοσειδωνίου (ιδ. Στράβωνα 16, 15) ὅτι «τοῦ ἐν Βαβυλωνίᾳ νάφθα τὰς πηγὰς, τὰς μὲν εἶναι λευκοῦ, τὰς δὲ μέλανος· τούτων δὲ τὰς μὲν εἶναι θείου ὑγροῦ, λέγω δὲ τὰς τοῦ λευκοῦ· ταύτας δ' εἶναι τὰς ἐπισπῶσας τὰς φλόγας· τὰς δὲ τοῦ μέλανος, ἀσφάλτου ὑγρᾶς, ᾧ ἀντ' ἐλαίου τοὺς λύχνους καίουσι».

Ἀπανταχοῦ σχεδὸν ἡ φύσις παρὰ τὰς θερμὰς τῶν ὑδάτων πηγὰς παρέχει σημεῖα ὑπάρξεως τοῦ νάφθα τούτου, τὸ ὁποῖον ἡ νεωτέρα γλῶσσα ὠνόμασε διὰ τὴν ὀρυκτὴν φύσιν τοῦ πετρελαίου (Γαλλ. *petrole*). Ἡ κλασικὴ χώρα τῆς ἀρχαιότητος ὡς πρὸς τὰς ναφθοφόρους πηγὰς εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης χερσονήσος Ἄχεροῦ, τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας ἔχει περιεργωτάτην συγγένειαν πρὸς τὸν ποταμὸν τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας Ἄχερων, ἐν τῷ ὁποίῳ ὡς γνωστὸν ἐχύνετο ὁ Πυριφλεγέθων. Ἡ μεταγενεστέρα ἐν τούτοις περίοδος ὑπερεχόντισε τὸ φαινόμενον τοῦτο. Ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ παρόντος αἰῶνος ἡ Ἀμερικὴ ἔρριψε καταπληκτικὰς ποσότητας πετρελαίου εἰς τὴν φωτιστικὴν τοῦ κόσμου βιομηχανίαν.

Ἡ πετρελαιοπαραγωγή τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν ἤρχισεν ἰδίως πλησίον τῶν καταρρακτῶν τοῦ Νιαγάρα, ἐν-

τὸς τῆς κοιλάδος Oil Creek. Εἰς ὀλίγον διάστημα χρόνου τὰ πρὸς ὄρυξιν τοῦ πετρελαίου φρέατα ἐπολλαπλασιάσθησαν, ἐσχηματίσθη πυκνότατος πληθυσμὸς καλλιεργητῶν τοῦ κλάδου τούτου τῆς βιομηχανίας καὶ ἐκεῖ ἔνθα ἦτο πρὶν ἔρημος ἰδρύθη πόλις μεγαλοπρεπῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Τετούπολις· ἐξαντληθέντων δὲ κατὰ μέγα μέρος τῶν περιχώρων, μετετέθη κατόπιν ἡ βιομηχανία πρὸς ἀποτομώτερα μέρη, τὰ ὁποῖα ἀπὸ Millertown καὶ ἐκεῖθεν παριστῶσι τι ἀληθῶς ἀνεξάντλητον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ τιμὴ τοῦ πετρελαίου κατέπεσε μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ, ὥστε εἰσῆχθη ἡ χρῆσις του εἰς τὰς ἀπωτέρας καὶ πτωχοτέρας τῆς οἰκομένης κοινότητος.

Συνήθως τὰ φρέατα τοῦ πετρελαίου ὀδηγοῦσιν εἰς ἱκανὸν βάθος, 1000—1600 ποδῶν, καὶ ἡ ἡμερησία παραγωγικὴ δύναμις των κατὰ τὰς πρώτας ἐβδομάδας ἀναβαίνει πολλάκις μέχρι 1000 καὶ ἐπέκεινα βαρελῶν. Εἶναι παραδείγματα καὶ μέχρι 3 χιλ. Ἀλλὰ ἡ ἔντασις αὕτη δὲν εἶναι διαρκῆς καὶ καταβαίνει ἡ ποσότης αὕτη ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν μέχρι τελείας, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἐξαντλήσεως τοῦ φρέατος, ὅτε ἀρκεῖ νὰ μεταδιβασθῆ ὁ μηχανισμὸς τῆς καλλιεργείας αὐτοῦ εἰς πλησιόχωρα μέρη, ὅπως δώσῃ ἐκ νέου τοὺς καρπούς τῆς ἡ ὑποχθόνιος φύσις. Ἡ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα ἐργασία εἰς ἀνόρυξιν τοῦ φρέατος δὲν ὑπερβαίνει τὰς 50 χιλ. δραχμῶν. Ἐν τούτοις ἐὰν λάβωμεν κατὰ μέσον τινα ὄρον τὴν οἰκονομικὴν δύναμιν τοῦ ὑπὸ κρείττονας ὄρους διατελοῦντος φρέατος, τὸ ἀκαθάριστον εἰσόδημα αὐτοῦ ἀναβαίνει κατὰ πᾶσαν ἡμέραν εἰς πλείονας τῶν 30 χιλ. δραχμῶν, τουτέστιν εἰς 11 περίπου ἑκατομμύρια δρ. κατ' ἔτος. Νομίζει τις ὅτι πρόκειται περὶ μυθικοῦ ἀληθῶς πλούτου! Μόλις ἡ χρυσοφόρος γῆ ἀντέχει εἰς τὴν σύγκρισιν.

Κατὰ πόσον ἡ Ἑλληνικὴ χώρα εἶναι πεπρωκισμένη ἐκ τῆς φυσικῆς δυνάμεως, ἣτις παράγει τὸ πετρέλαιον, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν ὑπογείων ἀνθράκων τῆς, ἡ καταστάλαξις τῶν ὁποίων διὰ μέσου βράχων σπογγωδῶν δί-

δει τὴν κυριωτέραν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀρχήν. Ἐὰν συμβουλευθῶμεν τὴν ἱστορίαν (καθ' ὅσον ἡ γεωλογικὴ ἔρευνα εἰσέτι καθυστερεῖ), ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει περὶ τῆς Ζακύνθου λίαν ἐνδεικτικὰς πληροφορίας (Δ'. 195). «Ἐν Ζακύνθῳ ἐκ λίμνης καὶ ὕδατος πίσσαν ἀναφερομένην αὐτὸς ἐγὼ ὤρεον· εἰσὶ μὲν καὶ πλεῖνες αἱ λίμναι αὐτόθι ἢ δ' ὧν μεγίστη αὐτέων, ἐβδομήκοντα ποδῶν πάντη, βάθος δὲ, διόρυγιος ἐστὶ· εἰς ταύτην κοντὸν κατιεῖσι ἐπ' ἄκρῳ μυρσίνην προσδέσαντες, καὶ ἔπειτα ἀναφέρουσι τῇ μυρσίνη πίσσαν, ὁδμήν μὲν ἔχουσαν ἀσφάλτου, τὰ δ' ἄλλα, τῆς Περικῆς πίσσας ἀμείνω· ἐσχέουσι δὲ ἐς λίκκον ὀρωρυγμένον ἀγχοῦ τῆς λίμνης· ἐπεὰν δὲ ἀθροίσωσι συχνήν, οὕτω εἰς τοὺς ἀμφορέας ἐκ τοῦ λάκκου καταγέουσι. Ὅτι δ' ἂν ἐσπέση εἰς τὴν λίμνην, ὑπὸ γῆν ἰόν, ἀναφαίνεται ἐν τῇ θαλάσῃ· ἢ δὲ ἀπέχει ὡς τέσσαρα στάδια ἀπὸ τῆς λίμνης».

Ὅτι ἡ ἡμετέρα γῆ περιλαμβάνει στοιχεῖα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σπουδαῖα εἰς τοιαύτην καλλιέργειαν τῶν ὑποχθονίων της, ὁ σπογγώδης σχηματισμὸς τῶν ἐσωτερικῶν βράχων της εἶναι πρώτη ἀπόδειξις, τῆς ὁποίας ὁ συνδυασμὸς πρὸς ἄλλα ἀπώτερα, κατ' ἐξοχὴν ἀνθρακοφόρα, στρώματα δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς παρακεκινδυνευμένος. Συμπτώματα ἐμφανίσεως τῶν ἀρχικῶν εἰς ἀσφαλτον στοιχείων τοῦ πετρελαίου, ἀπὸ τῆς Κυλλήνης μέχρι τῆς Μακεδονικῆς Πιερίας, δὲν λείπουσι. Καὶ τόπος, ἰδιαιτέρως ἠφαιστειογονῆς, ἐξ ἅπαντος ἔχει ἐν αὐτῷ θεμελειώδεις ἀφορμὰς καὶ κυριωτάτους ἀγωγοὺς ρευστῶν οὐσιῶν μεγάλου διαφέροντος.

Ἐκ τῆς ἐπόψεως τῆς Ἑλληνικῆς εἰς πετρέλαιον καταναλώσεως, μέχρι τοῦ 1871 οἱ πίνακες τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡμῶν ἐμπορίου περιελάμβανον εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὅλα τὰ ἐξωθεν εἰσαγόμενα ἔλαια, ἐν οἷς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς προέχον τὸ πετρέλαιον, κατόπιν δ' αὐτοῦ τὸ ἐκ λινοσπόρου. Συλλήβδην ἢ ἀπὸ τῶν ἐλαίων εἰσαγωγὴ ἀνέβη εἰς 1 433 972 ὀκάδας κατὰ τὸ 1864—1867 καὶ εἰς 2 155 308 κατὰ τὸ 1868—71, τουτέστιν ἐδιπλασιάσθη

σχεδὸν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν πενταετίαν. Ἐν τούτοις ἐπὶ τῆς κατὰ μέσον ὄρον ἐν τῇ δευτέρᾳ πενταετίᾳ εἰσαγωγῆς 434 χιλ. ὀκάδων, τὸ ἔτος 1872 παριστᾷ εἰσαγωγὴν 667 χιλ. καὶ τὸ ἔτος 1873 ἀνέβη εἰς ἔτι πλειότερον ποσὸν 943 χιλ. ὀκ. Ἐκ τῆς ὀλικῆς ταύτης εἰς ἔλαια εἰσαγωγῆς τῶν δύο τούτων ἐτῶν γνωρίζομεν τὴν ἀναλογίαν τοῦ πετρελαίου χάρις εἰς τὴν ἰδιαιτέραν σημείωσιν τῶν δημοσιευθέντων ἐσχάτως ἐπισήμων πινάκων. Κατὰ μὲν τὸ 1872 εἰσῆχθησαν 565 455 ὀκ. πετρελαίου, ἀξίας 793 χιλ. δραχμῶν, κατὰ δὲ τὸ 1873 εἰσῆχθησαν 855 403 ὀκ. ἀξίας 948 989 δρ. Ἡ πρόοδος τῆς εἰσαγωγῆς εἶναι λοιπὸν ἀνάλογος πρὸς τὴν ὁσημέραι ἐπιτενομένην χρῆσιν τοῦ πετρελαίου ὡς καὶ τὴν κατάπτωσιν τῆς τιμῆς αὐτοῦ, κατὰ συνέπειαν τῆς ἐν Ἀμερικῇ ἰδίως δραστηριότητος τῆς πετρελαιοπαραγωγῆς.

Ἡ ἄμεσος ἐκεῖθεν προμήθεια τῆς Ἑλληνικῆς ἀγορᾶς εἶναι οὐσιωδῶς μικρὰ, διότι ἀπὸ 54 χιλ. ὀκ. κατὰ τὸ 1872 ἀνέβη εἰς 64 χιλ. τῷ 1873. Τὸ κυριώτερον ποσὸν ὀφείλεται εἰς τὴν μεσολάβησιν τοῦ Ἰταλικοῦ ἐμπορίου δι' οὗ ἐπρομηθεύθημεν 560 χιλ. τῷ 1872 καὶ 469 τῷ 1873. Ἀκολουθῶς ἔρχεται τὸ Ἀγγλικὸν ἐμπόριον, 187 χιλ. τῷ 1872 καὶ 109 χιλ. τῷ 1873, τὸ Αὐστριακὸν ὅπερ ἀπὸ 54 χιλ. ἀνέβη εἰς 63 χιλ. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα διεύθυνσις τοῦ πετρελαίου τῆς Ρωμουνίας ὑφίσταται σπουδαιστάτην ἐλάττωσιν, διότι ἀπὸ 7368 ὀκ. τῷ 1872 κατέπεσεν εἰς 740 ὀκ. τῷ 1873. Ὅλη λοιπὸν ἡ προσέγγισις τῶν χωρῶν εἶναι ἀσήμαντος πρὸς τὴν παραγωγικὴν καὶ ἐμπορικὴν τῆς βιομηχανίας δραστηριότητα. Ἡ παρὰ τὸν Δούναβιν χώρα δὲν δύναται νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὴν 1200 χιλιόμετρα ἐκ τῆς θαλάσσης τοῦ New York ἀπέχουσαν πετρελαιοφόρον μεσόγειον τῆς Ἀμερικῆς χώραν. Πόση ὁμως δύναμις ἐπινοίας ἐκ τῆς ὑπερωκεανείου ταύτης οἰκουμένης! Ὅλη αὕτη ἢ μακρὰ ἔκτασις συνεδέθη διὰ σιδηρῶν σωλήνων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ φρέατος μέχρι τῆς ἐν New York ἀποθήκης ὀδηγοῦσι τὸ πετρέλαιον εἰς χρῆσιν τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΙ ΔΑΣΜΟΙ.

Κατὰ τὸν νόμον τῆς 22 Δεκεμβρίου 1847 ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς δήμους τοὺς περιέχοντας ἢ τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας ἢ τελωνιακὴν ὅπωςδῆποτε ἀρχὴν, ἵνα ἐπιβάλλωσι δασμὸν, ἐπὶ τῶν πρὸς ἐπιτόπιον κατανάλωσιν εἰσαγομένων παντὸς εἴδους ρευστῶν, ἐμπορευμάτων καὶ τροφίμων, 2 τοῖς 0]0 ἐπὶ τῆς τιμῆς αὐτῶν. Ἡ διαφορὰ εἶναι μόνον ὡς πρὸς τὴν μέθοδον τῆς ἐξασκήσεως τοῦ φορολογικοῦ τούτου δικαιώματος, διότι ἐνῶ ἐπὶ τῶν ρευστῶν καὶ τῶν τροφίμων (ἐκτὸς τῶν δημητριακῶν καρπῶν, ἀλεύρων, ἄρτου, λαχάνων, νωπῶν ὀσπρίων, ὀπωρῶν, τυρῶν, γάλακτος, ἄλατος, ὀρνιθίων, ὠν καὶ ἄλλων μικρῶν εἰδῶν) ἀρκεῖ ἡ ἔγκρισις τῆς προϊσταμένης διοικητικῆς ἀρχῆς, διὰ τὰ λοιπὰ ἐν γένει ἐμπορεύματα, ἐν οἷς καὶ οἱ δημητριακοὶ καρποὶ καὶ τὰ ἄλευρα, ἀπαιτεῖται ἀνωτέρα ἔγκρισις διὰ βασιλικοῦ διατάγματος, προηγουμένης γνώμοδοτήσεως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων μεθόδων τῆς καλλιέργειας τῆς φορολογικῆς ταύτης μηχανῆς ὁ ἡμέτερος νομοθέτης υἰοθέτησε κατὰ πρῶτον λόγον τὴν τῆς μισθώσεως καὶ ἐν ἀποτυχίᾳ ταύτης τὴν τῆς διοικήσεως. Ἡ πρώτη διαφέρει τῆς δευτέρας ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς βεβαιότητος τοῦ μισθώματος καὶ τῆς ἀβεβαιότητος τῶν εἰσπράξεων τοῦ εἰσπρακτορος ἢ τῆς τελωνιακῆς ἀρχῆς. Ἐκτὸς τῶν μεθόδων τούτων ἢ ἐν Εὐρώπῃ πρακτικὴ γνωρίζει καὶ τὴν μετὰ συμφέροντος τῶν εἰσπραττόντων τὸν δημοτικὸν δασμὸν διοικῆσιν, καθὼς καὶ τὴν κατ' ἀποκοπὴν, τρόπον τινα, πληρωμὴν ἐκ μέρους τινων φορολογουμένων. Τέλος ὁ προσδιορισμὸς τῶν ὀρίων τῆς δασμολογικῆς γραμμῆς ἀνήκει εἰς τὸν φορολογουντα δῆμον καὶ προϋποθέτει τὴν ἔγκρισιν τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς. Πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ σημειωθῇ, ὅτι

ὅπως ἐπὶ τῶν τελωνειακῶν δασμῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν δημοτικῶν ὑπάρχει εἶδος τι διαμετακομίσεως, μικρᾶς ἐν τούτοις σημασίας.

Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς δημοτικῆς φορολογίας ἀνάγεται εἰς τὴν οἰκονομίαν τῶν ἰδιαιτέρων ἐκάστου δήμου ἀνάγκῶν καὶ μέσων. Δὲν εἶναι δὲ γενικὸν, καθόσον ἐπὶ 352 δήμων μόνον 120 δῆμοι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας εἶχον κατὰ τὸ 1868 τὸ σύστημα τοῦτο ἐν ἐνεργείᾳ (1). Ἐὰν συνυπολογίσωμεν τοὺς ἐξ αὐτοῦ δημοτικούς δασμοὺς ἐν τῷ προεκτεθέντι ἐνιαυτῷ ἀναβιβάζεται εἰς 1 623 085 δραχ. τὸ ὅλον, ἐκ τῶν ὁποίων πλέον τοῦ ἡμίσεως (878 χιλ.) ἀνήκουσιν εἰς τέσσαρας δήμους, ἦτοι 400 χιλ. εἰς τὸν δῆμον Ἑρμουπόλεως, 168 χιλ. εἰς τὸν δῆμον Κερκυραίων, 156 χιλ. εἰς τὸν δῆμον Ἀθηναίων καὶ 154 χιλ. εἰς τὸν δῆμον Πατρέων. Ἐκ τῶν λοιπῶν δέμων ἡ προκειμένη φορολογικὴ μηχανὴ εἰσέπραξεν—ἀνω μὲν τῶν 50 χιλ. δραχμῶν (τὸ ὅλον 272 χιλ.) ἐκ 4 δήμων, ἦτοι 88 χιλ. ἐκ τοῦ δήμου Ζακυνθίων, 80 χιλ. Κρανίων (Κεφαλληνία), 54 χιλ. Πειραιῶς καὶ 50 χιλ. Λαυρίου.—ἀνω δὲ τῶν 10 χιλ. δραχμῶν (τὸ ὅλον 260 χιλ.) ἐκ 13 δήμων, ἦτοι 34 χιλ. ἐκ τοῦ δήμου Σπετζῶν, 30 χιλ. Ναυπλίου, 30 χιλ. Καλαμῶν, 24 χιλ. Τριπόλεως, 24 χιλ. Λευκαδίων, 19 χιλ. Ὑδραίων, 18 χιλ. Χαλκιδέων, 16 χιλ. Λαμίας, 15 χιλ. Μεσολογγίου, 14 χιλ. Λετρίνων (Ἠλεία), 13 χιλ. Σπάρτης, 12 χιλ. Γαλαξειδίου καὶ 11 χιλ. Τήνου.—κάτω δὲ τῶν 10 χιλ. δρ. οἱ λοιποὶ δῆμοι, μέχρις 150 δρ. τινές, μάλιστα ὁ δῆμος Πελλήνης μέχρι δρ. 50.

Καθ' ὅσον προβιβάζεται ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν δήμων, κατὰ τοσοῦτον καὶ τὰ πορίσματα τῶν ἐν λόγῳ δημοτικῶν δασμῶν εἶναι σημαντικώτερα. Οὕτως ἐπὶ τοῦ δή-

(1) Ἐν Βελγίῳ κατὰ τὸ 1859 ἐπὶ 2508 δήμων μόνον 78 εἰσέπραττον τοιοῦτους δασμοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους ἀφ' ἑτέρου ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ πληθυσμοῦ 32 περίπου ἑκατομμυρίων τὰ 8 ὑπεβέβλλοντο ἐντὸς 1400 δήμων.

μου Πειραιῶς ἐν διαστήματι ἐξαετίας πλέον ἢ ἐδιπλασιάσθησαν, διότι ἀπὸ 54 χιλ. κατὰ τὸ 1868 ἀνέβησαν εἰς 129 χιλ. κατὰ τὸ 1874. Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ μικροῦ οἰκονομικοῦ διαφέροντος, διότι εἰάν ἡ κατ' αὐτὸ φορολογία συνδυάζεται σταθερῶς πρὸς τὸν θεμελιώδη ἐν τῇ δημοσιονομικῇ ἐπιστήμῃ κανόνα τῆς ὅσον ἔνεστι μικροτέρας φορολογικῆς μονάδος, διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μὴ παρεμποδίσεως τῆς βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς κινήσεως ὡς ἐκ τῶν βαρέων φόρων, δύναται προαγομένη σταθερῶς κοινωνία νὰ εὐρῆ ἐν τοῖς ταμείοις τῶν δημοτικῶν αὐτῆς δασμῶν σεβασμιώτατα χρηματικά ποσά. Ἀπὸ 30 σχεδὸν ἑκατομμυρίων τῷ 1840 ἀνεβιβάσθησαν κατὰ τὸν K. Jugglar τῷ 1867 εἰς 100 000 000 φρ. τὰ ἐκ τοῦ εἴδους τούτου τῶν δασμῶν εἰσοδήματα τῆς πόλεως τῶν Παρισίων. Ἰηρουμένης δὲ πάσης εὐλαβείας πρὸς τὴν διαφορὰν τῶν μονάδων χιλιάδων ἀπέναυαι τῶν μονάδων ἑκατομμυρίων, ἵνα ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν προμνησθεῖσαν ἤδη Πειραιϊκὴν καθ' ἡμᾶς οἰκονομίαν, ἀξιοσημειώτων εἶναι ὅτι ἡ εὐρωστία αὐτῆς εἰς ἔλαττον τοῦ τετάρτου τῆς Παρισινῆς περιόδου παρηκολούθησε κατὰ πόδα σχεδὸν τὴν ἐν ταύτῃ ἀναλογίαν τῆς γονιμότητος τῶν δημοτικῶν δασμῶν (30: 100 Παρίσιοι ἐντὸς 27 ἐτῶν, καὶ 54: 129 Πειραιεὺς ἐντὸς 6 ἐτῶν).

Ἡ γονιμότης τῶν προκειμένων δασμῶν δὲν πρέπει νὰ ἐπισκιάσῃ τὴν δημοσιονομικὴν αὐτῶν ἀξίαν, διότι αὕτη, ἀντικρὺ γενικῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πρακτικῆς, συζητεῖται καὶ δὴ ἔχει ἰσχυρωτάτους πολεμίους. Πρὶν εἰσελθωμεν εἰς τὴν θεωρίαν, δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν εἰς δύο κατηγορίας τὴν πρακτικὴν τῆς Εὐρώπης. Ἀφ' ἑνὸς τὴν Ἀγγλικὴν, Δανικὴν καὶ Βελγικὴν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν τῆς λοιπῆς Ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης. Ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ δημοτικοὶ δασμοί, ὑπὸ τὴν κυρίαν αὐτῶν ἔννοιαν, εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστοι, ἐκπληροῦνται δὲ οἱ δημοτικοὶ σκοποὶ δι' εἰδικῶν φόρων ἀναλόγων πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας τῶν πόλεων ἀνάγκας, ἐπιβαλλομένων ἐπὶ τῆς ἐγκατεστημένης παραγωγῆς

καὶ οὐχὶ τῆς ἐπὶ τῶν ὀρίων τῆς πόλεως ἢ τῶν δήμων κινουμένης. Ἐπίσης ἐν Δανίᾳ οἰκονομοῦνται αἱ ἀνάγκαι τῶν πόλεων μᾶλλον διὰ τῆς ἀμέσου φορολογίας ἢ διὰ τῆς ἐμμέσου, συντρέχει δὲ κυρίως ἡ ἀστικὴ βιομηχανία καὶ πολυτέλεια, ὡς προκύπτει π. γ. διὰ τὴν τελευταίαν ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ κυνῶν εἰδικῆς φορολογίας.

Πρὸς τὴν ἐναντίαν τῶν δημοτικῶν δασμῶν πρακτικὴν προσεχώρησεν ἐπίσης τὸ Βέλγιον κατὰ τὸ 1864, ὅτε, καταργηθέντων τῶν δημοτικῶν δασμῶν, παρεχωρήθη εἰς τοὺς δήμους μέρος τῶν δημοσίων εἰσοδημάτων ἐκ τῶν οἴνων καὶ λοιπῶν πνευματωδῶν ποτῶν (34 0]0), τῆς ζαχάρεως καὶ τοῦ καφέ (75 0]0) καὶ τῶν ταχυδρομείων (40 0]0), ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐξῆς μηχανισμοῦ. Ἐπρόκειτο νὰ εἰσαχθῇ οὐχὶ πρὸς ὅλους τοὺς δήμους ἡ βοήθεια αὕτη, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους, οἵτινες εἶχον προηγουμένως τὸ ἐκ τῶν δημοτικῶν δασμῶν εἰσόδημα καὶ περιπλέον τὴν ἐκ τούτων ἀνάγκην. Ἐπομένως ηὐξήθη ἀναλόγως ἡ ἐπὶ τῶν οἴνων, πνευματωδῶν ποτῶν κλπ. δημοσία φορολογία καθ' ἅπαν τὸ κράτος καὶ προσδιωρίσθη τὸ πόρισμα τῆς αὐξήσεως ταύτης ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς παροχὴν τοῦ ἐκ τῶν προηγουμένων δημοτικῶν δασμῶν εἰσοδήματος πρὸς τοὺς στερουμένους αὐτοῦ δήμους, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς ἐπιστροφὴν τῶν ἀναλογουσῶν ἐκάστῳ τῶν λοιπῶν δήμων (τῶν μὴ ἔχόντων δηλ. τοιούτους δασμοὺς) ἐκ τῆς φορολογίας ταύτης εἰσπράξεων.

Ἡ δὲ λοιπὴ τῆς Εὐρώπης πρακτικὴ, ἀπὸ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Αὐστρίας, αἵτινες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς αἱ κλασικαὶ τῶν δημοτικῶν δασμῶν χῶραι, μέχρι τῶν μᾶλλον δευτερευόντων τῆς ἠπείρου τμημάτων, ἀκολουθεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον διάφορον διεύθυνσιν. Κατ' αὐτὴν τὰ ἀντικείμενα τῆς καταναλώσεως τῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν πρέπει νὰ φέρωσι τὸ κύριον τῆς δημοτικῆς οἰκονομίας βάρος. Ἡ ποικιλία τῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου φορολογίας εἶναι εὐνόητος, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων ἐκάστης χώρας. Τοιοῦτοτρόπως ἐν Ὁλλανδίᾳ, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν,

τὸ ἄλλας διαφεύγει τὴν φορολογικὴν τῶν δήμων ἐξουσίαν. Ἐκεῖ προστίθεται καὶ ὁ σάπων (ἐνδείξις τῆς Ὀλλανδικῆς καθαριότητος), καθὼς καὶ εἶδη τινα κτηνῶν. Ἐπίσης ἡ ἔμμεσος φορολογία κατὰ τὰ ὅρια τῶν Γερμανικῶν δήμων συνδέεται πρὸς διάφορα ἱστορικὰ τῆς χώρας μνημεῖα. Αἱ ἐλεύθεραι πόλεις τῆς Γερμανίας ἐπὶ τοῦ συστήματος τούτου στηρίζουσι μέγα μέρος τῆς δημοσίας αὐτῶν οἰκονομίας, ἥτις φυσικῶς τῷ λόγῳ πολλαχοῦ διεσώθη καὶ μετὰ τὴν τελωνειακὴν τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ ἔνωσιν (Zollverein). Ἐν γένει τὸ πλεῖστον τῆς Εὐρώπης ἀποκλίνει μᾶλλον πρὸς τὸ σύστημα τῆς προκειμένης ἀστικῆς, οὕτως εἰπεῖν, δασμολογίας.

Τὰ σπουδαιότερα προσόντα τῶν δημοτικῶν δασμῶν εἶναι κοινὰ πρὸς τὰ τῶν ἐμμέσων φόρων. Ἐπειδὴ οἱ δασμοὶ οὗτοι προκαταβάλλονται ὑπὸ τοῦ ἐμπορίου, οἱ καταναλωταὶ αἰσθάνονται αὐτοὺς ὀλιγώτερον, εἰσαγομένης τῆς ἀξίας αὐτῶν ἐντὸς τῆς τιμῆς τῶν πραγμάτων. Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι ἀκριβῆς. Πόσον ὁμως διαφέρει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἔννοια τῆς πενίας καὶ ἡ ἔννοια τῆς εὐπορίας! Ἐνῶ διὰ τοὺς εὐπόρους πληθυσμοὺς δὲν περιορίζεται ἐντεῦθεν τὸ ἀναγκαῖον, ἐπιβαρύνετε διὰ τῶν ἐμμέσων δημοσίων ἢ δημοτικῶν δασμῶν τὴν κατανάλωσιν τῶν ἀπόρων πληθυσμῶν εἰς τὰ κύρια τῆς ὑπάρξεως των ἀντικείμενα, καὶ ἔπειτα ἐπιθεωρήσατε τὸ προσὸν τοῦ ἀνεπαισθήτου τῶν δημοτικῶν δασμῶν. Ἐξαφανίζεται ἐν τῇ σκληρᾷ πραγματικότητι. Τὸ πᾶν λοιπὸν συνίσταται, ὡς ἤδη προερρέθη, εἰς τὴν ἐλαφρότητα τῶν ἐμμέσων φόρων καθ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ εἶδη, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουσι τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν καὶ τὴν βιομηχανικὴν δραστηριότητα. Ὁ σκοπὸς εἶναι μᾶλλον ἐκ τῶν πολλῶν τῆς χρήσεως ἀριθμῶν νὰ θεραπεύωνται αἱ ἀνάγκαι τοῦ γενικοῦ τῆς ἐπικρατείας καὶ τοῦ κοινοτικοῦ τῆς πόλεως ταμείου, ἢ ἡ ἐφήμερος πλήρωσις αὐτῶν διὰ τῆς ἐπακολουθούσης κατόπιν ἐξαντλήσεως τῆς ὅλης ἐθνικῆς ζωῆς.

Βεβαίως ἐνόσφ εἶναι ἀνάγκη τῆς λειτουργίας τοῦ δημοτικοῦ ὀργανισμοῦ ὁ δημοτικὸς δασμὸς τῆς καταναλώσεως,

ἔχει οὗτος ὅλα τὰ συστατικὰ τῆς πρακτικῆς πειθοῦς. Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μένει πάντοτε ὑπὸ ἐξέτασιν εἶναι ὁ λόγος δι' ὃν ἀνεξαρτήτως τῶν λοιπῶν φυσικῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον αἰτιῶν, ἡ ζωὴ, χάρις εἰς τὴν δημοτικὴν δασμολογίαν, πρέπει νὰ καθίσταται δυσχερεστέρα ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν πόλεων. Οἱ τελωνιακοὶ λοιπὸν φραγμοὶ, τῶν ὁποίων τὴν κατάπτωσιν ἐπιδιώκει ἡ ἐπιστήμη μεταξὺ τῶν ἐπικρατειῶν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ὅλης τῶν ἐθνῶν οἰκονομίας, εὐρίσκουσι διὰ τῆς δημοτικῆς δασμολογίας τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαιρέσωσιν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ κοινωνικὸν σῶμα εἰς πολλὰ τεμάχια. Ἐνῶ δὲ ἡ ἀντίφασις προφανῆς, ἀρκεῖ νὰ φαντασθῆτις ὅτι συμπολιτεία, μέλη τουτέστι τῆς αὐτῆς πατρίδος, ἀντιτάσσονται πρὸς ἀλλήλους διὰ τῶν δημοτικῶν δασμολογίων αὐτῶν, ἵνα σχηματίσῃ τὴν ἀθλιεστέραν ἐνώπιόν του οἰκονομικὴν εἰκόνα. Καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ὅπως ἡ καθόλου οἰκονομικὴ ἱστορία ἐπεκρότησεν εἰς τὴν πτώσιν τῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων τοῦ κράτους ἐπαρχιῶν ὑπαρχόντων κατὰ τὸν μεσαιῶνα τελωνιακῶν φραγμῶν, οὕτω θέλει ἱκανοποιήσει τὰς ἐν γένει προσδοκίας τῆς διὰ τῆς καταπτώσεως καὶ τῶν δημοτικῶν τῆς ἐμμέσου ταύτης φορολογίας ἐμποδίων.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη τῆς πλήρους ἀπελευθερώσεως ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τῶν ἐθνῶν συναλλαγῇ, διὰ τὴν ὁποῖαν αἱ δημοτικαὶ διαιρέσεις οὐδεμίαν πρέπει νὰ ἔχωσι οἰκονομικὴν ἀπὸ φορολογικῆς ἐννοίας σημασίαν, ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν ὀρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρῶτιστος εἶναι ἡ ἀνεύρεσις ἰδιαιτέρων πόρων εἰς συντήρησιν τοῦ δημοτικοῦ σώματος. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην τὸ Ἀγγλικὸν σύστημα τῶν ἐδικῶν τῆς πόλεως φορολογιῶν εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας μελέτης. Δι' ὅ,τι εἰδικῶς χορηγεῖ ὁ δῆμος, δι' αὐτὸ καὶ εἰδικῶς πρέπει νὰ συνεισφέρωσιν οἱ δημόται. Φῶς, ὕδωρ, δρόμοι, ὑπόνομοι κτλ. εἶναι ἱκανῶς ἐνδεικτικαὶ διευθύνσεις, εἰς εὐρεσιν τῶν ὀμαλωτέρων δημοτικῶν εἰσφορῶν, χωρὶς νὰ λησμονηθῶσι καὶ οἱ λοιποὶ ἀστικοὶ, τρόπον τινά, φόροι (οἰκοδομῶν, ἀμαξῶν, ἐπαγγελμάτων κλπ.), ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ δῆμος ἠδύνατο νὰ λάβῃ γενναιότερον μέρος τοῦ ὅσον ἤδη

ὑπὸ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ παρέχεται εἰς αὐτόν. Ἄλλ' ἀκούω τὴν ἀντίρρησην, ὅτι τοιοῦτοτρόπως οἱ παροικοῦντες ἐν τῇ πόλει ἀπομένουσιν ἀφορολόγητοι. Καὶ πῶς; Δὲν ἀρκεῖ ἢ πρὸς ὄλους ἔμμεσος ὑπερτίμησις τῆς ζωῆς ἀλλ' ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρως καὶ τὸ ἐπιχείρημα τῆς φορολογίας τοῦ ξένου! Ἐνόμιζον ὁμῶς ὅτι τῆς οἰκονομικῆς ταύτης πανοπλίας παρῆλθεν ὀριστικῶς ἡ ἐποχὴ.

ΠΕΡΙ ΨΕΥΔΟΥΣ ΠΛΟΥΤΟΥ.

Αἱ Τράπεζαι εἰσὶν αἱ μεγάλαι οἰκονομολογικαὶ ἀρτηρίαι ἐν αἷς ἀποταμιεύονται καὶ δι' ὧν διοχετεύονται τὰ κινητὰ κεφάλαια, ἐξαπλουμένης καὶ κραταιουμένης τῆς πίστεως, αὐτοῦ τοῦ ἀφανοῦς μὲν ἀλλ' ἰσχυροῦ προστάτου τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ μεγάλου τῶν κεφαλαίων πολλαπλασιαστοῦ.

Αὐτὴ αὐτὴ ἡ προσωνομία τῶν Τραπεζῶν ἀρκεῖ ὅπως ἕκαστος κατανοήσῃ τὸ μέγα ἔργον ὅπερ αὐταὶ ἐκτελοῦσι παρ' ἅπασιν τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι καὶ ἀναμετρήσῃ τὴν δι' αὐτῶν προσγινομένην ὠφέλειαν ἐν ἀπάσαις ταῖς ἑαυτῶν σχέσεσι εἴτε μετὰ τοῦ δημοσίου, εἴτε μετὰ τῶν ἰδιωτῶν.

Τὰ καθιδρύματα ταῦτα ἦσαν ἄγνωστα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἄγνωστος ἦτον ὁ συνεταιρισμὸς δι' οὗ τὴν σήμερον ἐκτελοῦνται τὰ μεγάλα καὶ, ὡς εἰπεῖν, γιγάντεια ἔργα, εἰς τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἀποπεράτωσιν τῶν ὁποίων ἀδυνατεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια, ἀποδειλιῶσα ἐνώπιον τῶν παρουσιαζομένων προσκομμάτων οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον τοῦ ὄγκου τῶν ἀπαιτουμένων δαπανῶν.

Ἐκτὸς τοῦ προκειμένου θὰ ἦτο ἂν ἀνεφέρομεν ἐν τῇ συντόμῳ ταύτῃ διατριβῇ, ὅτι ἡ ἀρχαιοτέρα Τράπεζα ἦν ἀναφέρει ἡ ἱστορία εἶναι ἡ ἰδρυθεῖσα ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, ὅτι μετ' αὐτὴν ἀνάφαινεταὶ ἡ τῆς Βαρ-

κελόνης περὶ τὰ τέλη τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος, μετ' αὐτὴν δὲ ἡ τῆς Γενούης συστηθεῖσα τὸ 1407, καὶ κατόπιν αὐτῆς ἡ τῆς Ἀμστελ. δάμης συστηθεῖσα τὴν 31 Ἰανουαρίου 1609, μετ' αὐτὴν ἡ τοῦ Ἀμβούργου, συστηθεῖσα τὸ 1619, εἶτα ἡ τοῦ Ῥοτερδάμου συστηθεῖσα τὴν 18 Αὐγούστου 1635 καὶ ἡ τῆς Στοκχόλμης συστηθεῖσα τὸ 1668. Δὲν εἶναι ὁμῶς περιττὸν ν' ἀναφέρωμεν ὅτι τὸ πρῶτον τραπεζικὸν καθίδρυμα τὸ ἀνήκον κυρίως εἰς τὴν σειράν τῶν νεωτέρων Τραπεζῶν καὶ τὸ ὅποῖον ὡς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν του ἔσχε καὶ διατελεῖ ἔχον μεγάλην σημαντικότητα εἶναι ἡ Τράπεζα τοῦ Λονδίνου συστηθεῖσα τὸ ἔτος 1694, καθόσον ἡ Τράπεζα αὕτη ἐξήσκησεν ἀδιακόπως τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν γραμμάτια κυκλοφοροῦντα, πληρωτέα τῷ κομιστῇ καὶ ἐν ὄψει.

Αἱ μετὰ τὴν Τράπεζαν τοῦ Λονδίνου συστηθεῖσαι Τράπεζαι, εἴτε ἔχουσαι εἴτε μὴ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν γραμμάτια κυκλοφοροῦντα, πληρωτέα τῷ κομιστῇ καὶ ἐν ὄψει, ἐπιτοσοῦτῳ ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἐν τῷ παλαιῷ καὶ ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ ὥστε ἀποβαίνει οὐ μόνον δυσχερὴς ἀλλὰ καὶ ἄνευ ἐνδιαφέροντος ἢ κατ' ὄνομα ἀπαρίθμησις αὐτῶν. Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι διὰ τῆς συστάσεως τῶν Τραπεζῶν αὐτῶν ἔλαβον καταπληκτικὰς διαστάσεις αἱ ἐμπορικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἕνεκα τῆς πολλαπλασιάσεως τῶν κεφαλαίων καὶ τῶν προεξοφλητικῶν ἐργασιῶν, πρὸς δὲ καὶ τῆς εὐκολίας τῶν πρὸς τὸ συνεταιρίζεσθαι μέσων.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ τῶν Τραπεζῶν σύστασις καὶ ὁ γεννήσας αὐτὰς συνεταιρισμὸς μετέβαλον τὴν ὄψιν τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐργασιῶν διὰ τῆς ἀπεράντου ἐκτάσεως καὶ τῆς ἀπείρου ποικιλίας τῶν συναλλαγῶν, καὶ παρήγαγον ἔργα δι' ὧν ἐξηφανίσθησαν αἱ ἀποστάσεις, διευκολύνθησαν καὶ συνεσφίγγθησαν αἱ διεθνεῖς σχέσεις, συνεδέθησαν δὲ καὶ συνωκείωθησαν παντοῖα καὶ ποικίλα συμφέροντα ἔθνῶν ἐχόντων ἀναμοίας ἔστιν ὅτε καὶ ἀντιθέτους πολιτειακὰς ἀρχὰς ἢ καὶ συγκρουόμενα ἔθνη καὶ συμ-

τῶν προσδοκᾶται κατὰ πολὺ ὑπέρτερον τοῦ συνήθους τόκου. Καὶ ἐνόσω μὲν δὲν δοθῆ ἴσος κίνδυνος σπουδαῖοι δὲν ἐπαπειλοῦνται, διότι, πρὸ τούτου, ἕκαστος μετὰ πολλοῦ δισταγμοῦ θὰ ἠγόραζε μετοχὰς ὑπερτιμημένας κατὰ δέκα ἢ δέκα πέντε τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ κατατεθέντος κεφαλαίου, ἀλλ' ἅμα δοθῆ ἴσος κίνδυνος εἰς 10, 12 ἢ 20 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν τότε ἡ ὑπερτίμησις τῶν μετοχῶν δύναται νὰ λάβῃ μεγάλας διαστάσεις καὶ ν' ἀνέλθῃ εἰς πενήκοντα ἢ καὶ ἑκατὸν ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν, χωρὶς, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἡ ὑπερτίμησις ν' ἀντιπροσωπεύῃ πραγματικὸν κεφάλαιον, τοιοῦτοτρόπως δὲ αἱ μετοχαὶ αἱ ἀντιπροσωπεύουσαι πραγματικὸν κεφάλαιον δύο ἑκατομμυρίων θέλουσι κυκλοφορεῖ ὡς ἀντιπροσωπεύουσαι κεφάλαιον τριῶν ἢ τεσσάρων ἑκατομμυρίων, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θέλομεν ἔχει κυκλοφοροῦντα πλοῦτον ἑνὸς ἢ δύο ἑκατομμυρίων ὑποκείμενον νὰ ἐξατμισθῆ διὰ τῆς λήξεως ἢ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ προνομίου ἢ ἕνεκα ἄλλων αἰτιῶν ὑφ' ὧν κατὰ περιόδους συνταράσσονται τὰ χρηματιστικὰ κέντρα, τότε δὲ ἡ διατάραξις ἔσται σπουδαία ἐπὶ βλάβῃ οὐ μόνον ἰδιωτικῶν ἀλλὰ καὶ δημοσίων συμφερόντων.

Ὅπως καταδείξωμεν ἅπασαν τὴν σπουδαιότητα τοῦ ὑποσκέψιν ἀντικειμένου ἀρκεῖ νὰ φέρωμεν ὡς παράδειγμα τὴν Ἑθνικὴν ἡμῶν Τραπεζάν τῆς ὁποίας αἱ μετοχαὶ ἀνερχόμεναι εἰς δέκα ὀκτὼ χιλιάδας, ὧν ἕκαστη ἀντιπροσωπεύει κεφάλαιον μὲν κατατεθὲν δραχ. 1000, ἀποθεματικὸν δὲ δρ. 600, ἀντιπροσωπεύουσι πραγματικὸν κεφάλαιον δραχ. 28,800,000. Ἐν τούτοις αἱ μετοχαὶ αὐταὶ κυκλοφοροῦσιν ἀντὶ δραχ. 3300 ἕκαστη, ἀντιπροσωπεύουσαι οὕτω κεφάλαιον δρ. 59,400,000, εἰς τρόπον ὥστε κυκλοφορεῖ ψευδοῦς πλοῦτος, μὴ ἀντιπροσωπευόμενος δηλαδή ὑπὸ πραγματικοῦ κεφαλαίου, ἐκ δρ. 30,600,000. Ἀπέναντι τοσούτῳ κολοσσιαίου ποσοῦ καταλαμβάνεται τις ὑπὸ τρόμου ἀναλογιστέος τὰς διαστάσεις τῆς διαταράξεως ἣν δύναται νὰ ἐπενέγκῃ ἡ αἰφνιδια ἐξατμισίς τοῦ πλοῦτος αὐτοῦ.

Ἐυχόμεθα ἵνα οὐδέποτε παρουσιασθῆ τοιαύτη ἀποτρό-

παιος ἡμέρα, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ αἱ καταστροφαὶ αὗται εἰσὶν ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ, ἀποτελοῦσαι μέρος τῶν συνήθων συμβαμάτων, καθήκον ἔχει ἡ πολιτεία ἵνα προνοήσῃ περὶ τῶν ληπτέων μέτρων πρὸς ἀποτροπὴν ἐνδεχομένων κινδύνων τοῦλάχιστον διὰ τὸ μέλλον. Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ νομιζόμεν νομοθετικὴ διάταξις περιορίζουσα τὸ διανεμηθὸν μετὰ τοῖς μετόχοις ἴσος εἰς οὐχὶ πλέον τῶν 10 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ κατατεθέντος κεφαλαίου, προστιθεμένων πέραν τοῦ ποσοῦ τούτου τῶν κερδῶν εἰς τὸ κεφάλαιον ὁπότε ἀκόμη, διὰ τῆς προσθήκης ταύτης, θὰ ἐτριπλασιαζέτο τὸ κατατεθὲν κεφάλαιον. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τοῦ ὅσον ἀπλοῦ καὶ φυσικοῦ, τόσον συντηρητικοῦ καὶ εὐεργετικοῦ, ὁ μέτοχος θέλει κρατεῖ εἰς χεῖρας τοῦ μετοχῆν ἀντιπροσωπεύουσαν πραγματικὸν κεφάλαιον, ἐπομένως δὲ πραγματικὸν πλοῦτον μὴ ὑποκείμενον εἰς τὰς ἐνδεχομένας ἐκείνας ζημίας αἰτίαι εἰσὶν ἡ φυσικὴ συνέπεια συναλλαγῶν ἐχουσῶν ἀντικείμενον ψευδῆ πλοῦτον.

Ἴνα δὲ μὴ ἐπισωρεύωνται ἐν τῷ αὐτῷ Τραπεζικῷ ἢ τῷ αὐτῷ βιομηχανικῷ καθιδρύματι κεφάλαια πλείονα τῶν ὅσα τὰ καθιδρύματα ταῦτα δύναται νὰ τοποθετῶσι τὸ πλεόνασμα, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἐκ τῶν κερδῶν κρατούμενου ποσοῦ, διανεμηθῆτω τοῖς μετόχοις, ἀποφασίζομένης τῆς διανομῆς εἴτε ὑπὸ τῶν διοικητικῶν Συμβολαίων, εἴτε ὑπὸ τῶν γενικῶν συνελεύσεων.

Τὸ μέτρον τοῦτο θέλει ἔχει τὸ πλεονέκτημα ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ μὴ μὲνῶσι νεκρὰ τὰ κεφάλαια, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ κυκλοφοροῦσαι τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν μετοχαὶ ν' ἀντιπροσωπεύωσι πάντοτε πραγματικὸν ὅσον ἔνεστι καὶ οὐχὶ κατὰ συνθήκην κεφάλαιον, καὶ, ὅπερ οὐσιωδέστατον, τὸ ἀγοραῖον τῶν κυκλοφορουσῶν μετοχῶν τίμημα νὰ μὴν ἐκπίπτῃ εἰς τὴν ἐλάχιστην πνοὴν παγετώδους ἀνέμου. Οὐδὲν ὁμῶς ἐννοοῦμεν ὅτι διὰ τοῦ μέτρου τούτου θέλουν παύσει αἱ διακυμάνσεις τῶν τιμῶν αἰτίαι εἰσὶν ἡ φυσικὴ συνέπεια τῆς ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς, ἀλλ'

ούτε αἱ ὑποτιμήσεις αἱ προκαλούμεναι ὑπὸ κοινωνικῶν διαταράξεων. Ἄναμφισβήτητον ὅμως ἐστὶ ὅτι, κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν, αἱ μετοχαὶ αἱ ἀντιπροσωπεύουσαι πραγματικὸν κεφάλαιον ὑπόκεινται εἰς ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ μικροτέρας ὑποτιμήσεις ἢ αἱ μετοχαὶ αἱ ἀντιπροσωπεύουσαι ψευδῆ πλοῦτον.

Ἐάν τὸ ὑποδεικνυόμενον μέτρον, τὸ μὴ προσβάλλον μὲν οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα προνοοῦν δὲ ὑπὲρ τῶν γενικῶν, ἐφηρμόζετο δυνάμει νομοθετικῆς διατάξεως, ἐσμέν βέβαιοι ὅτι αἱ κοινωνίαι θὰ ἀπηλλάσσοντο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τῶν καταστρεπτικῶν συνεπειῶν τῶν χρηματιστικῶν διαταράξεων, καὶ ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα θὰ περιεβάλλοντο οὕτω ὑπὸ πλειόνων ἐγγυήσεων.

N. I. ΒΑΣΣΑΜΑΚΗΣ.

ΜΑΘΗΤΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ.

Ἡ ἐν τοῖς δημοτικῶν σχολείοις φοιτήσις πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ σημαντικώτερον γνῶρισμα τῆς ἐθνικῆς τάσεως εἰς περαιτέρω προαγωγὴν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Δυνάμεθα ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην νὰ καταρτίσωμεν δύο κεφαλαιώδεις κατηγορίας, ἀφ' ἑνὸς τῶν χωρῶν ἐκείνων, ἐν αἷς ἰσχυρωτέρα ἢ πρὸς τὴν λαϊκὴν τοῦ πνεύματος ἀνάπτυξιν τάσις, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν χωρῶν ἐν αἷς ἀσθενέστερον αὕτη λειτουργεῖ. Πρὸς τοῦτο δὲ παρέχουσιν ἰδιαίτερον διαφέρον τελευταῖαι τινὲς ἐπὶ τοῦ θέματος ἐν γένει τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως μελέται τοῦ K. Levasseur, ἐκ τῶν ὁποίων διαφωτίζεται οὐσιωδῶς ἡ καταστατικὴ τοῦ ζητήματος θέσις. Ἐάν δεχθῶμεν ὡς μονάδα συγκρίσεως τὴν ἑκαποστὴν τῶν ἐν ταῖς ἐπομέναις χώραις κατοίκων, οἱ φοιτῶντες τὰ καθ' ἑκάστην χώραν δημοτικὰ σχολεῖα διατελοῦσιν ἐν ταῖς ἐξῆς ἀναλογίαις :

A'. Κατηγορία	B'. Κατηγορία.
Ἑνωμένα Πολιτεῖαι 18	Αὐστρία 9
Σαξωνία 17,5	Ἰσπανία 9
Βάδν 16	Ἴρλανδία 8
Βυρτεμβέργη 15,5	Οὐγγαρία 7,5
Ἑλβετία 15,5	Ἰταλία 6,5
Δανιμαρκία 15	Ἑλλάς 5,5
Γερμανία 15	Χιλι 4
Σουηδία 13,7	Πορτογαλλία 2,5
Βαυαρία 13	Ρωμανία 2
Ὀλλανδία 13	Μεξικὸν 2
Γαλλία 13	Ρωσία 2
Νορβηγία 12,5	Βρασιλία 1,2
Ἀγγλία 12	Τουρκία 1
Βέλγιον 11,9	Αἴγυπτος 0,2

Ἡ ἀνωτέρω κατάταξις περιέχει πολλὰ στοιχεῖα εἰς βαθυτέραν ἐξέτασιν τοῦ κοινωνικοῦ τούτου φαινομένου. Ἐάν μελετήσωμεν τὴν ἀνισότητά τῆς πνευματικῆς ἐντάσεως ἐκ τῆς ἐπόψεως τῆς θρησκείας, προξενεῖ ἐντύπωσιν ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ κατηγορίᾳ δὲν ἀπαντᾶται οὐδεμία χῶρα διαμαρτυρουμένη, ἐν ᾗ ἐν τῇ πρώτῃ κατηγορίᾳ, τῇ περιεχοῦσῃ πλείονας καλλιωργητὰς τῆς λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐπὶ 14 ἐπικρατειῶν αἱ 11 εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κατ' ἐξοχὴν διαμαρτυρούμεναι. Ἐξασκεῖ μεγάλην ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπιρροὴν ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία, ἥτις, καθ' ὅσον ἐνεργεῖται τελειότερον διὰ βιβλίων, προὑποθέτει ἰκανὸν βαθμὸν γραμματικῆς ἀναπτύξεως. Οἱ μεσημβρινοὶ λαοὶ εὐχαριστοῦνται πλείοτερον ἐν τῇ φανταστικῇ ὁμιλίᾳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ρητόρων καὶ εὐρίσκουσι τὸν τρόπον, ἵνα περιπλέον καὶ ἐπὶ τῇ ἐλλείψει τοιούτων παρηγορῶνται. Ἡ παρατήρησις αὕτη ὁδηγεῖ εἰς κλιματολογικὰς καὶ φυλετικὰς παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ἀφίνω εἰς τὸν ἀναγνώστην καὶ τὰς ἱστορικὰς μελέτας αὐτοῦ.

Καὶ ἡ ἐποψίς δὲ τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου ἐξασκεῖ μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τῶν δημοτικῶν σχολείων. Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀνοίξητε τὰς πύλας αὐτῶν. Ἴνα ἐλκύσῃ ταῦτα πλείονα ἀριθμὸν μαθητῶν, πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ἰκανοὶ πό-

ροι και δια τὸ σχολεῖον και δια τὸν μαθητὴν. Ἐν τούτοις ὁ ἀνωτέρω πίναξ δια τῶν δύο κατηγοριῶν αὐτοῦ ἀποδεικνύει, ὅτι ἐν τῇ περιεχοῦσῃ τὴν δραστηριωτέραν λαϊκὴν διδασκαλίαν ἀνήκουσι και τὰ πλουσιώτερα σχετικῶς ἔθνη. Κίνησις τῆς ὕλης και κίνησις τοῦ πνεύματος εἶναι δύο ἐλατήρια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὰ ὁποῖα συναντῶνται εἰς τὴν τελικὴν τῆς ἀνάπτυξιν.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἐκ τοῦ ἐσχάτως δημοσιευθέντος ἐπισήμου πίνακος τῆς κινήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν μῆνα Αὐγούστον 1875 δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τῆς διευθύνσεως τῆς συναλλακτικῆς τοῦ τόπου δραστηριότητος. Ἀκριβῶς εἰπεῖν, πρόκειται οὐδὲ περὶ ὅλης τῆς εἰσαγωγῆς οὐδὲ περὶ ὅλης τῆς ἐξαγωγῆς, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐνεργουμένων δια τῶν τελωνείων τῆς Α' καὶ Β' τάξεως καὶ τινων τῆς Γ'. Ὅπως και ἂν ἔχη, καίενται ὑπ' ὄψιν τὰ μηνιαῖα πορίσματα τῶν σημαντικωτέρων ἐμπορικῶν διεξόδων ἡμῶν, ἦτοι τῶν τελωνείων Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Πατρῶν, Σύρου, Κερκύρας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Σπετσῶν, Ναυπλίου, Θήρας, Λευκάδος, Καλαμῶν, Χαλκίδος, Ὑδρας και Γαλαξειδίου.

Ἡ μὲν εἰσαγωγή ἀνέβη εἰς 9 041 022 δρ. ἡ δὲ ἐξαγωγή εἰς 6 769 987 δρ. Ἐπομένως κατὰ τὸν Αὐγούστον 1855, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἐν Ἑλλάδι τιμῶν, ἡγοράσαμεν πλειότερα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς τῶν ὄσων ἐπωλήσαμεν πρὸς αὐτήν. Ἡ ἀναλογία εἰς ἑκατομμύρια 9 : 6 εἶναι λίαν ἐνδεικτικὴ. Ἄς μελετήσωμεν εἰδικώτερον εἰς τί συνίσταται τὸ κυριώτερον τῆς συναλλαγῆς ταύτης.

Εἰσαγωγή. — Ἡ Κορινθιακὴ σταφίς εἶναι ἐπὶ κεφαλῆς. Ὡς γνωστὸν κατ' Αὐγούστον ἄρχονται κυρίως αἱ φορτώ-

σεις τῆς ἡμετέρας σταφίδος, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία ἀνέβη κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον εἰς 4 308 524 δρ. Ἀκολουθῶς ἔργονται τὸ ἔλαιον 945 758 δρ. τὰ σύκα 450 400 δρ. τὰ δέρματα 414 388 δρ. (ἐν αἷς, ἀναγκαῖα σημεῖωσις δια τὸν κλάδον τοῦτον τῆς ἡμετέρας βιομηχανίας, 17 900 δρ. εἰς ἀκατέργαστα και 396 488 δρ. εἰς κατεργασμένα), τὰ προϊόντα τῆς νεαρᾶς νηματοουργίας ἡμῶν 400 694 δρ. ὁ καπνὸς 94 340 δρ. ἡ μέταξα 79 600 δρ. ὁ σάπων 76 573 δρ. αἱ βάλανι 62 350 δρ. και διάφορα ἄλλα μικροτέρων ἀξιών, συλλήβδην 237 360 δρ.

Ἐὰν κατατάξωμεν τὴν ἐξαχθεῖσαν ἐμπορικὴν ὕλην (ἐκτὸς τῆς συλλήβδην εἰς διάφορα), καθ' ὅσον τὰ ἐκτεθέντα στοιχεῖα αὐτῆς ἀποκλίνουσι μᾶλλον πρὸς τὰς κυριώτερας διαιρέσεις τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἀφ' ἑνὸς παρίστανται τὰ προϊόντα τῆς φύσεως και ἀφ' ἑτέρου τὰ προϊόντα τῆς τέχνης. Ἡ Κορινθιακὴ σταφίς, τὸ ἔλαιον, τὰ σύκα, τὰ ἀκατέργαστα δέρματα, ὁ καπνὸς και αἱ βάλανοι ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν και ἐκπροσωποῦσιν ἀξίαν δρ. 5 879 272. τὰ κατεργασμένα δέρματα τὰ νήματα, ἡ μέταξα και ὁ σάπων ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν και ἐκπροσωποῦσιν ἀξίαν δρ. 653 355. Ἡ ἀναλογία εἶναι εἰς 9 : 1, ἐπομένως ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶναι κυρίως ἐξαγωγικὸς πρῶτων ὑλίων τόπος και ὅτι ἡ βιομηχανικὴ αὐτῆς ἀνάπτυξις εἶναι σταθερῶς προσδοκία τοῦ μέλλοντος.

Εἰσαγωγή. — Ἡ ἐνδυμασία κατέχει τὴν πρώτην θέσιν. Οἱ ἀρχαιοπρεπεῖς πρέπει νὰ ἐκπληροῦσιν βεβαίως, ὅτι εἰς ἕνα μῆνα ἡγοράσαμεν ὑφάσματα ἀξίας 2 849 374 δρ. Τὴν πτωχὴν ἡλακάτην! Ποῦ και ποῦ ἐμφανίζεται εἰς τὰς ὀπισθοδρομικὰς κοινότητας ἡμῶν αὐτῆ, ἥτις ἄλλοτε εἶχε τὸ λύειν και τὸ δεσμεῖν ἐπὶ τῶν σιμάτων τῆς παρελθούσης γενεᾶς. Μεταξὺ τῶν ὑφασμάτων προίστανται τὰ μάλλινα 1 064 687 δρ. τὰ βαμβακερὰ 850 254 δρ. τὰ βαμβακομάλλινα 409 855 δρ. τὰ μεταξωτὰ 192 269 δρ. τὰ λινὰ 59 289 δρ. κλπ. Ἀκολουθῶς ἔρχονται οἱ δημητριακοὶ καρποὶ 1 530

811 (ἐξ ὧν 9 525 δρ. εἰς ἄλευρα), τὰ δέρματα 1 008 987 δρ. (ἐξ ὧν 103 822 δρ. εἰς κατεργασμένα), ἡ ξυλεία 516 636 δρ. ἡ ζάκχαρις 352 001 δρ. οἱ γαιάνθρακες 297 706 δρ. ὁ σίδηρος 275 194 δρ. (ἐξ ὧν 147 250 δρ. εἰς κατεργασμένον), ὁ καφές 125 651, τὰ τεταριγευμένα ἐν γένει 119 676 δρ. ὁ χάρτης 99 339 δρ. τὰ κτήνη 95 886 δρ. τὰ σχοινία 88 608 δρ. τὸ ὄρυζιον 87 084, δρ. οἱ πῖλοι 86 733 δρ. τὰ ἔλαια ἐν γένει 83 479 δρ. καὶ διάφορα ἄλλα μικροτέρων ἀξιών συλλήβδην 1 423 857 δρ.

Ἐὰν μελετήσωμεν τὴν εἰσαγωγὴν ταύτην ἐκ τῆς ἀμέσου, τρόπον τινά, ἀπολαυστικῆς ἢ παραγωγικῆς ἐπόψεως, ἐντύπωσιν προξενεῖ ἢ ἐπικράτησις τῆς πρώτης. Κυρίως εἰπεῖν, ὁ ἀκατέργαστος σίδηρος, οἱ γαιάνθρακες, ἡ ξυλεία καὶ τὰ ἀκατέργαστα δέρματα ἔχουσι μᾶλλον τὸν τύπον τοῦ περαιτέρω παραγωγικοῦ ὄργανου. Ὅθεν ἡ εἰσαχθεῖσα ἀξία αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς 1 847 451 δρ. τοῦτέστι ἀπέναντι τῶν λοιπῶν ἀνωτέρω κατανομαζομένων ἀποτελεῖ τὸ τέταρτον τῆς εἰσαγωγῆς. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω κατατάξεως, ὅτι κατὰ τὰς διαφορὰς ἐμφανίσεις τῆς καθόλου ἐργατικῆς δυνάμεως πολλάκις τὸ ἀπολαυστικὸν διὰ τοὺς μὲν κτῆμα, εἶναι παραγωγικὸν διὰ τοὺς δὲ ὄργανον.

ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΤΟΥ ΚΑΤΩΝΟΣ.

Μεταξὺ τῶν δραστηριωτέρων αἰτίων τοῦ Ρωμαϊκοῦ μεγαλείου πρέπει πάντως νὰ θεωρηθῇ ἡ πρὸς τὴν γεωργίαν ἰδιαιτέρα κατὰ προτίμησιν διεύθυνσις τοῦ λαοῦ εὐθὺς ὡς ἐξεδιωχθησαν οἱ βασιλεῖς ἐκ τῆς Ἰώμης. Ἡ γεωργικὴ αὕτη τροπὴ διήρκεσε, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ *Diuturni de la Malle* (Πολιτικὴ Οἰκονομία τῶν Ρωμαίων 3, 1), μέχρι τοῦ τέλους τῶν πολέμων τοῦ Ἀννίβου καὶ συμπίπτει μετὰ τῆς

μείζονος διαιρέσεως τῶν ἰδιοκτησιῶν. Ὅταν ὁμως αἱ μικραὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξοχῆς ἰδιοκτησίαι συνεχωνεύθησαν εἰς μεγάλας, δι' ὅλων τῶν ἀμέσων ἢ ἐμμέσων συνεπειῶν τοῦ διαδεξαμένου τὴν ἐλευθερίαν ἀπολυτισμοῦ, ἡ γεωργικὴ τότε παρακμὴ κατέλαβε τὸν τόπον, δὲν ἐβράδυνε δὲ καὶ ἡ κοινωνικὴ κατόπιν αὐτῆς πτώσις.

Ἡ περίοδος ἐκείνη δὲν διακρίνεται ἐκ τῆς συσσωρεύσεως κολοσαίων περιουσιῶν. Ὁ σκοπὸς ἦτο μᾶλλον ἡ κοινὴ εὐημερία. Ἐνῶ δὲν ὑπῆρχον ζάπλουτοι ἔλειπον καὶ τὰ πυκνά τῶν ἀνεστίων τάγματα. Ἀφ' ἑτέρου ὑπῆρχεν ἀφθονία ἐργατῶν διὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν πατρίδα· ὑπακοή, ἐγκράτεια (λέγει ὁ προμνησθεὶς συγγραφεὺς 3, 20), μετριοπάθεια, σταθερότης ἐν ταῖς ἀτυχίαις, ὑπομονὴ ἐν ταῖς ἐπιχειρήσεσι, φιλοδοξία, πατριωτισμὸς ἦσαν κοινὰ τοῦ λαοῦ προσόντα: Χρυσοὺς διὰ τὴν Ρώμην αἰῶν τῶν ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων ἀρετῶν.

Ἡ ἐποψὶς αὕτη τῆς γεωργικῆς βιομηχανίας κινεῖ ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν· ἐνῶ δὲ δύναται αὕτη νὰ μελετηθῇ κατὰ διαφοροὺς μεθόδους, προτιμῶ τὰς μᾶλλον πρὸς τὴν ἐκτεθεῖσαν μεγάλην ἐποχὴν προσφάτους ιδέας τοῦ περιφήμου Κάτωνος, περὶ τοῦ ὁποίου ἔλεγεν ὁ Πλούταρχος (Βίοι Παράλληλοι, Μάρκος Κάτων, 21) ὅτι «τὴν γεωργίαν μᾶλλον ἡγεῖτο διαγωγὴν ἢ πρόσδοον». Ὁ Πλούταρχος ἔζη εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ πλοῦτος ἐξεμηδένιζε τὰ μικρὰ εἰσοδήματα. Θέλομεν ὁμως ἰδεῖ ὅτι ὁ Κάτων ἐν τῷ περὶ γεωργικῆς οἰκονομίας (*de re rustica*) μόνῳ περισωθέντι συγγράμματι αὐτοῦ συνδυάζει καὶ διαγωγὴν καὶ πρόσδοον. Ἀντιγράφω ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν αὐτοῦ τὰς ἐπομένας πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ συμβουλάς.

— Ὅταν οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἤθελον νὰ ἐπαινέσωσι πολίτην ἀγαθόν, τῷ ἀπένεμον τοὺς τίτλους τοῦ ἀγαθοῦ γεωργοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ καλλισργητοῦ τῆς γῆς. Αἱ ἐκφράσεις αὗται ἦσαν παρ' αὐτοῖς τὸ τελευταῖον τῶν ἐπαίνων ὄριον. Μεταξὺ τῶν ἐργαζομένων τὴν γῆν γεννῶνται οἱ καλλίτεροι πολῖται, οἱ ἀνδρειότεροι στρατιῶται, καὶ τὰ εἰσοδήματα εἰ-

ναι έντιμα, έξησφαλισμένα και ούδαμῶς άπεχθῆ. Οί άσχο-
λούμενοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς δὲν σκευωρῶσι σχέ-
δια επικίνδυνα.

Όταν άποφασίσῃς τὴν άπόκτησιν άγροτικοῦ κτήματος,
προφυλάχθητι ἀπὸ τὴν ὁρμὴν τῆς ἐπὶ πάσῃ τιμῇ άγορα-
σίας. Μὴ ἔσο φειδωλὸς εἰς τὰς ἐπισκέψεις και μελέτησον
πολλάκις αὐτό. Όσο πλειότερον τὸ ἴδιος, τόσα πλειότερα
θέληγητρα θά εὔρησ ἔν αὐτῷ, ἔάν εἶναι γόνιμον. Παρατί-
ρησον μετὰ προσοχῆς τὰ έξωτερικά συμπτώματα τῶν γει-
τόνων· εἶναι λαμπρά ἔντός τῶν εὐφόρων χωρῶν. Έκλεξον
οὐρανὸν εἰρηνικὸν και ὀλίγον ταρασσόμενον ὑπὸ τρικυ-
μιῶν· ἡ δὲ γῆ πρέπει νὰ εἶναι άγαθῆ και νὰ περιέχῃ ἔν
ἑαυτῇ ὄλας τὰς αναγκαίας ιδιότητας. Όσον τὸ δυνατὸν
ἄς εἶναι ἡ ἔπαυλις εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους προσβλέπουσα
ἠδέως πρὸς τὴν μεσημβρίαν· μὴ παρίδῃς τὸ ὕγιεινὸν τῆς
θέσεως, τὴν άφθονίαν τοῦ ὕδατος και τὴν σημασίαν τοῦ
πέριξ ἔργατικοῦ πληθυσμοῦ. Έστω πλησίον πολυανθρώ-
που πόλεως ἐπὶ τῶν ὄχθῶν θαλάσσης ἡ πλευστοῦ και περι-
φήμου ποταμοῦ.

Τὸ ὑποψήφιον διὰ τὴν άγοράν σου κτῆμα πρέπει νὰ εἶναι
ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀλλάσσουν σπανιώτερον κυρίους,
τὸ ὁποῖα πωλοῦνται μετὰ λύπης και περιέχουσι οἰκῆματα
προσῆκοντα. Πρέπει νὰ ζητῆ τις προκάτοχον μεγάλης
γεωργικῆς ἱκανότητος. Κατὰ τὰς ἐπὶ τοῦ κτήματος ἐπι-
σκέψεις σου πρόσεχε εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ληνῶν και τῶν
οἰνοδοχείων· ἔάν εἶναι εἰς μικρὸν ἀριθμὸν, δύνασαι νὰ συμ-
περάνῃς και περὶ τοῦ εἰσοδήματος τοῦ κτήματος. Και
ὁμως σημαντικώτερα εἶναι ἡ κανονικῆ διαρρύθμισις τῶν
γεωργικῶν ἔφοδίων. Ἀπόρριψον ἐπίσης και τὴν πτωχείαν
και τὴν πολυτέλειαν ἔν τῷ ἀριθμῷ τῶν γεωργικῶν σκευῶν.
Ένθυμοῦ ὅτι άγρὸς ἐπὶ ὑπερβολικαῖς δαπάναις καθιστάμε-
σος λίαν παραγωγικὸς, εἶναι, ὅπως ὁ άσωτος άνθρωπος,
καταστρεπτικὸς. — Έάν μὲ ἔρωτήσῃς ποῖον εἶναι τὸ καλ-
λίτερον άγροτικὸν κτῆμα, θά σοὶ ἀπαντήσω ὅτι ἐπὶ καλῶς

τοποθετημένης ἐξ 100 πλέθρων (1) γῆς, ἡ άμπελουργία
εἶναι μᾶλλον προσοδοφόρος, ἔάν ὑπάρχωσιν οἱ λοιποὶ ὄροι
τῆς τοιαύτης καλλιεργείας· ἀκολούθει ἡ κηπουρικῆ, κατὰ
τρίτον λόγον ὁ ἰτεῶν (salicium) (2), κατὰ δ' ὁ ἔλαιῶν, κατὰ
ε' οἱ λειμῶνες, κατὰ ς' τὰ σιτηρά, κατὰ ζ' τὰ μικρὰ δάση,
κατὰ ἠ' τὰ δενδροκομεῖα και κατὰ θ' οἱ βαλανιδῶνες.

Τὸ πρῶτον καθῆκον τοῦ ἰδιοκτήτου, ὅταν φθάσῃ εἰς τὴν
ἔπαυλιν αὐτοῦ, εἶναι νὰ προσκυνῆσῃ τοὺς ἔφεστειους θεοὺς
τῆς οἰκογενείας του, αὐθιμερὸν δὲ, ἔάν ἔχῃ διαθέσιμον
χρόνον, ἄλλως τὴν αὔριον, περιέρχεται τὰ διάφορα μέρη
τοῦ κτήματός του. Μετὰ τὴν ἀκριβῆ δὲ ἐξέτασιν τῆς κατα-
στάσεως τῆς καλλιεργείας, τῶν συντελεσθέντων ἔργων και
τῶν ἔτι ἐκκρεμῶν, προσκαλεῖ τὴν ἔπαύριον τὸν ἐπιστάτην
και τὸν ἔρωτᾷ περὶ τε τῶν ὄσων ἔπραξε και τῶν ὄσα τῷ
ὑπολείπονται, ἔάν ἕκαστον ἔργον ἐγένετο ἐγκαίρως και
ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποπερατωθῶσι τὰ ἡμιτελῆ, πληρο-
φορεῖται δὲ περὶ τῆς ποσότητος τῶν διαφορῶν τοῦ κτή-
ματος εἰσοδημάτων, οἴνου, σίτου κλπ. Μετὰ τὰς εἰδικὰς
ταύτας πληροφορίας ὑπολογίζει τὰ ἔργα και τὰς ἡμέρας.
Έάν ἡ ἔργασία τῷ φαίνεται ανεπαρκῆς, ὁ ἐπιστάτης προ-
σπαθεῖ νὰ δικαιολογηθῆ προτείνων τὰς άσθενείας τῶν δού-
λων, τὰς ἀποδράσεις αὐτῶν, τὴν δριμύτητα τῆς ἀτμο-
σφαίρας, τὰς δημόσιας άγγαρίας. Μετὰ τὴν ἀπαρίθμησιν
ὄλων τούτων τῶν ἐναντιοτήτων και τῶν ὁμοίων αὐταῖς ἐπι-
θεώρησον τὸν λ/σμὸν ἐνώπιον τοῦ ἐπιστάτου.

Έάν ὁ καιρὸς ὑπῆρξε βροχερὸς, ἐρεῦνησον πόσαι ἡμέ-
ραι ἦσαν τοιαῦται· ἀπαρίθμησον τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα κατ' αὐ-
τὰς ἠδύναντο νὰ ἐκτελεσθῶσι, καθαρισμὸς και πίσωσις τῶν

(1) Έκαστον Ένωμαϊκὸν πλέθρον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 210 πύδας
κατὰ μῆκος και 120 πύδας κατὰ πλάτος. Τὸ Έλληνικὸν πλέθρον
ἦτο 100 ποδῶν καθ' ἑκατέραν τῶν πλευρῶν.

(2) Salix εἶδος θαμνωδῶν ἰτεῶν, οἰσῶν, χρησίμων εἰς καλά-
θοποιαν (πιθανῶς λόγου—λυγαριάς). Έξ φαίνεται μεγᾶλα ἐντεῦ-
θεν εἰσοδήματα ἔν τῇ ἀρχαίᾳ βιωτικῇ ἀπετελοῦντο.

οίνοδοχείων, αερισμός τῶν σιταποθηκῶν, συνάθροισις τῶν λιπασμάτων, διόρθωσις τῶν παλαιῶν σχοινίων καὶ κατασκευὴ νέων· οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐπαύλεως ἔπρεπε νὰ ἐπιδιορθώσωσι τὰ καλύματα καὶ τὰς ἐνδυμασίας αὐτῶν. Κατὰ τὰς ἐορτάς ἔπρεπε νὰ ἀνοιχθῶσιν αἱ παλαιαὶ τάφροι, νὰ λιθοστρωθῇ ἡ δημοσία ὁδὸς, νὰ κοπῶσιν αἱ βᾶτοι, νὰ σκαφθῇ ὁ κῆπος, νὰ καθαρισθῶσιν οἱ λειμῶνες, νὰ πλεχθῶσιν οἱ φραγμοί, νὰ ἐκβληθῶσιν αἱ ἄκανθαι, νὰ ἐκκοκισθῶσιν οἱ δημητριακοὶ καρποί, τέλος γενικὴ καθαριότης. Ἐὰν οἱ δοῦλοι ἦσαν ἀσθενεῖς, δὲν ἔπρεπε νὰ δαπανηθῇ τὸσαύτη τροφή. Ἐν γένει ἀπαιτεῖται πολλὴ ἡσυχία πνεύματος κατὰ τὴν διερεύνησιν ταύτην, κατόπιν τῆς ὁποίας δίδονται αἱ διαταγαὶ πρὸς περαίωσιν τῶν ὑπολειπομένων ἔργων καὶ καταστρώνεται ὁ λίσμος τοῦ ταμείου τῆς ἐπαύλεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ καρπῶν, σίτων, οἴνων, ἐλαίων καὶ χορτονομῆς· τί ἐπωλήθη, τί ἐπληρώθη, τί ὀφείλεται, τί πρέπει νὰ πωληθῇ. . . Κατόπιν προσδιορίζει ὁ κύριος τὰ πρὸς μίσθωσιν ἔργα, τὰ κατ' ἀποκοπὴν καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐπαύλεως ἐκτελεσθησόμενα. . . .

Ἐκ τῆς πρώτης νεότητος τοῦ ὀφειστοῦ πρέπει νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὴν φυτεῖαν τοῦ κτήματος αὐτοῦ· ἄς σκεφθῇ ὁμῶς ἐπὶ πολὺν χρόνον πρὶν ἢ οἰκοδομίσῃ. Διὰ τὴν φυτεῖαν ἀπαιτεῖται οὐχὶ ἡ σκέψις ἀλλ' ἡ ἐνέργεια. Μετὰ τὴν φύτευσιν δὲ τοῦ κτήματος σου δύνασαι κατὰ τὸ 36" ἔτος τῆς ἡλικίας σου νὰ ἀποβλέψῃς καὶ εἰς οἰκοδομὰς ἐν αὐτῷ. Οἰκοδόμησον εἰς τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἡ ἐπαυλις νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰς οἰκοδομὰς καὶ αἱ οἰκοδομαὶ πρὸς τὴν ἐπαυλιν (1) . . . .

(1) Παρὰ Ῥωμαίους ἡ ἀγροτικὴ ἐπαυλις διηρεῖτο εἰς τρία μέρη 1) villa urbana, ἐν ἣ κατῴκει ὁ ἰδιοκτήτης, 2) villa rustica, ἐν ἣ κατῴκει ὁ ἐπιστάτης ἢ ἐνοικιαστῆς μετὰ τῶν ὑπηρετῶν του, ὑπῆρχον οἱ σταῦλοι, οἱ ὀρνιθῶνες, τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ 3) villa fructuaria, ἐν ἣ ὑπῆρχον αἱ ἀποθήκαι τῶν καρπῶν, τὰ ἐλαιοτριβεῖα κτλ.

Ἐν γένει ὁ Κάτων ἐν τῇ γεωργικῇ οἰκονομίᾳ τοῦ ἀποβλέπει μᾶλλον εἰς τὴν πρακτικὴν ἢ εἰς τὴν θεωρίαν, πραγματευόμενος ἐν 162 κεφαλαίοις ποικιλώτατα τῷ ὄντι θέματα: δεξιότης τῶν γαιῶν, ἀριθμὸς καὶ διακρίσεις ἐργατῶν καὶ ἐργαλείων, σιτοσπορὰ, οἴνοποιία, δένδροκωμεία, ἐλαιοποιία, φυτοκομία, κτηνοτροφία, θεραπευτικὴ (1) κλπ. Ἐκαστος ἐννοεῖ ποίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τόσον εὐρείας τῶν γεωργικῶν ἔργων ἀναλύσεως ἔχει ἢ ἐν τῷ ἐπιστάτῃ λειτουργοῦσα ψυχὴ τοῦ ἰδιοκτήτου. Κατὰ τοῦτο ὁ Κάτων ἔχει πλῆρες συνταγολόγιον.

Ὁλη (λέγει) ἡ διαγωγή τοῦ ἐπιστάτου πρέπει νὰ εἶναι μεμελετημένη· σεβόμενος οὗτος τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἄλλου καθιστασάσθαι σεβαστὸν καὶ τὸ ἴδιον. Πρέπει νὰ καταπραύνη τὰς μεταξὺ τῶν ὑπηρετῶν του ἐριδας καὶ νὰ τιμωρῇ αὐτοὺς ἀναλόγως πρὸς τὸ ἀδίκημά των. Ἀφ' ἐτέρου πρέπει νὰ προσέχη εἰς τὴν καλὴν συντήρησιν των, καὶ εἰς τὴν ἀποτροπὴν των ἀπὸ κακοποιίας καὶ κλοπᾶς. Τὸ κακὸν θὰπραχθῇ μᾶλλον διὰ τῆς ἀνοχῆς του, τὴν ὁποίαν ὁ κύριος δὲν θέλει ἀφήσῃ ἀτιμώρητον. Ἐστω πάντοτε ὁ ἐπιστάτης παρὼν καὶ ἐγ-

(1) Μεταξὺ τῶν διαφόρων παραγγελμάτων αὐτῆς ἀναγινώσκωμεν τὴν ἐξῆς διὰ τὴν ἐξάρθρωσιν συνταγὴν (κεφ. 160): «Λάβε κάλαμον χλωρὰν, μήκους 4—5 ποδῶν, διάσχισον αὐτὴν εἰς τὸ μέσον, δύο δὲ ἄνθρωποι δὲ ἄς κρατῶσι αὐτὴν περὶ τὸν μηρὸν σου. Ἀρχισον νὰ ἀδῆς, in alio. s. f. motas vacua, daries dardaries astataries d'issunapiter, καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν θεραπείαν ταύτην μέχρι οὗ τὰ δύο τῆς καλάμου τεμάχια ἐνωθῶσι· κίνει συγχρόνως ἐν αἰδῆρον ἐπ' αὐτῶν. Ὅταν τὰ δύο τεμάχια ἐνωθῶσι, θραύσον αὐτὰ παντοιοτρόπως καὶ κατασκευάσον διὰ τῶν συντριμμάτων τούτων ἐπίδεσμον, τὸν ὁποῖον θέτεις ἐπὶ τοῦ συντετριμμένου μέλους τοῦ σώματος, ὅπερ οὕτω θεραπεύεται. Ἐν τούτοις μὴ λησμονεῖς τὴν καθ' ἑκάστην ἐπανάληψιν τῆς ἀνωτέρω ἐπιδοῆς ἢ τῆς ἐπομένης, huat hanat huat ista pista sista, domiabo damnaustra, ἀκόμη δὲ καὶ τῆς ἐξῆς huat haut haut ista sis ter sis ardannabon duannaustra.» Ὑποθέτω ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς ἐξοχικὴ χειρουργικὴ δὲν ἔχει ἀνάγκην τῶν ἀλλογλώσσων τούτων ἐπιδοῶν.

κρατῆς οὐχὶ δὲ ζητητῆς δείπνων ἀλλοτριῶν. Πρέπει νὰ κρατῆ τοὺς ὑπηρέτας εἰς ἀδιάκοπον προσοχὴν καὶ νὰ ἐκτελῆ τὰς διαταγὰς τοῦ κυρίου, μὴ νομίζων ὅτι εἶναι ἐπιτηδειότερος τούτου. Ἄς ἔχη σχέσεις μετὰ δύο ἢ τριῶν ξένων ἐπαύλεων διὰ νὰ λαμβάνῃ παρ' αὐτῶν ἐπὶ ἀμοιβαίότητι τὰ χρειώδη· ἀλλὰι σχέσεις δὲν τῷ εἶναι ἀναγκαῖαι. Ἄς ποιῆ συνεχῶς τοὺς λ]σμούς του μετὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου. Δὲν πρέπει νὰ κρατῆ παρὰ τὰ συμπεφωνημένα τοὺς παρ' αὐτῷ ἐργαζομένους. Ἄς ἀπομακρύνῃ τοὺς παρασίτους, οὐδὲ νὰ συμβουλευῆται χρησμολόγον, οἰωνοσκόπον, μάντιν, ἢ χαλδαῖον. Μὴ ἔστω φειδωλὸς εἰς τὴν σποράν· κακὴ τοιαύτη οἰκονομία. Ἄς ἐπισκοπῆ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ διάφορα ἔργα . . . . Πρέπει νὰ ἐγειρήται ἐκ τοῦ ὕπνου πρῶτος καὶ νὰ κατακλίνῃται ἔσχατος . . . . Ὅλα τὰ ἔργα πρέπει νὰ ἐκτελῶνται εἰς τὸν καιρὸν των, διότι ἐν τῇ γεωργίᾳ ὄλα συνδέονται τοιοῦτοτρόπως, ὥστε τοῦ ἑνὸς ἀναβληθέντος καὶ τὰ λοιπὰ καθυστεροῦσι.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ.

Ὁ ὅρος οὗτος εἶναι ἀληθῆς μὲν ὡς πρὸς τὴν ἐν γένει αὐτοτέλειαν τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἐθνῶν ζωῆς, ψευδῆς δὲ καθόσον ἀναλύεται εἰς τὴν ἑλλειψιν τῆς ἐξωτερικῆς συναλλαγῆς. Ἐὰν π. γ. πρόκειται περὶ ἔθνους, τὸ ὁποῖον κινεῖ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ μηχανὴν δι' ἐξωτερικῶν δανείων, ὅσω τὰ δάνεια ταῦτα ἐξογκοῦνται τόσῳ ἢ οἰκονομικῇ του ἀνεξαρτησία σμικρύνεται. Εἰς πρώτην χρηματικὴν στενοχωρίαν τῆς Τουρκίας οἱ ἐξωτερικοὶ δανεισταὶ αὐτῆς τρέπονται πρὸς ἰδέας ἠκιστα συμβιβαζομένας πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν ἅμα δὲ καὶ ἀσφάλειαν τοῦ ὀφειλέτου. Νὰ ὑποθέσῃ ὁμως τις ὅτι εἶναι δυνατὸν εἰς ἔθνος νὰ ὑψώσῃ περὶ τὰ ὅρια του Σι-

νικὸν τεῖχος καὶ νὰ εἴπῃ πρὸς τοὺς γείτονας «ἀπαγορεύεται ἡ διάβασις αὐτοῦ», εἶναι εὐτοπία τὴν ὁποῖαν μόνῃ ἢ ἀγριότης ἐπιτρέπει. Καὶ ὅμως τοιοῦτο μέτρον θὰ ἦτο ἢ ἐνσάρκωσις τῆς ἰδέας περὶ οἰκονομικῆς τῶν ἐθνῶν ἀνεξαρτησίας εἰς τὸ στάδιον τῆς συναλλαγῆς.

Μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ὅπως καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἡ συναλλαγή εἶναι κυριώτατος χαρακτήρ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἄφοῦ ἡ φύσις αὕτη εἶναι κατὰ μέρος ἀτελής, προσπαθεῖ συλλήβδην νὰ τελειωθῇ διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς δυνάμεων καὶ μέσων. Καὶ δὲν ἐργάζεται οὕτω λαὸς τις ἢ ἄνθρωπος δι' ἑαυτὸν, εἰμὴ πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς θείας ταύτης ἐν τῇ ὅλῃ ἀνθρωπογενεῖᾳ ἀρμονίας. Ἡ ἀλήθεια αὕτη ἐχρησίμευσεν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν κατάπτωσιν τῶν προστατευτικῶν θεωριῶν καὶ θέλει χρησιμεύσει ἀκόμη κατὰ τῆς ἀναφαινομένης ἐντὸς τινῶν ἐθνῶν τάσεως εἰς ἀναγέννησιν των. Οἱ γαιοκτῆται τῆς Ἀγγλίας ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀφεθῇ τὸ σιτεμπόριον ἐλεύθερον, προέβαλλον καὶ αὐτοὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ τόπου διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἀναπτύξεως τῆς σιτοπαραγωγῆς. Ἐπρεπε νὰ τρώγῃ ὁ λαὸς τὸν ἄρτον του ἀκριβώτερον, ἵνα καλλιεργῶσιν οἱ ἰδιοκτῆται τῆς γῆς ἐπικερδέστερον. Ἴδου ὅμως τί ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς ὁ William Fox. Εἶναι λόγοι ἐνώπιον τῶν ὁποίων καταπίπτει ἡ περὶ οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας σημαία τῶν προστατευτικῶν καὶ ἀποκαλύπτονται τὰ ὑπὸ τὴν φενάκην.

— Νὰ εἶναι τίς ἀνεξάρτητος ἰδοὺ τὸ ἀγαπητὸν θέμα τῆς γαιοκρατικῆς ἀριστοκρατίας. Ἀλλὰ τίς εἶναι ὁ μέγας ἐκεῖνος κύριος, ὁ δικηγόρος οὗτος τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ὁ ἐχθρὸς οὗτος πάσης ἐξωτερικῆς ἐξαρτήσεως; Ἄς ἐξετάσωμεν τὴν ζωὴν του.

Ἴδου μάγειρος Γάλλος, ὅστις ἐτοιμάζει τὸ γεῦμα διὰ τὸν κύριον καὶ θαλαμηπόλος Ἑλβετὸς, ὅστις καλεῖ τὸν κύριον εἰς τὸ δεῖπνον. Ἡ Κυρία, ἣτις δέχεται τὴν χεῖρα τοῦ κυρίου τούτου, ἀστράπτει ἀπὸ μαργαριτῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν εὐρίσκονται ἐντὸς τῶν Ἀγγλικῶν ὀστράκων καὶ τὸ πτερὸν, ὅπερ κυματίζει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς, δὲν ἀπετέλεσε

ποτέ μέρος τῆς οὐράς Ἰνδικῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ὄρνιθος. Ἐὰ κρέατα τῆς τραπέζης αὐτοῦ ἔρχονται ἐκ Βελγίου, οἱ οἶνοι του ἐκ τοῦ Ρήνου ἢ τοῦ Ροδανοῦ. Ἀναπαύει τὴν ὄρασιν του ἐπὶ ἀνθῶν ἐρχομένων ἐκ τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς καὶ τέρπει τὴν ὄσφρησιν του διὰ τοῦ καπνοῦ φύλλων τὰ ὁποῖα τῷ πέμπει ἡ βόρειος Ἀμερικῆ. Ὁ ἀγαπητὸς ἵππος του εἶναι καταγωγῆς Ἀραβικῆς καὶ ὁ κύων του ἐκ τοῦ γένους τῶν ἐν Ἀγίῳ Βερνάρδῳ. Ἡ πινακοθήκη του εἶναι πλουσία ἐκ Φλαμανδικῶν εἰκόνων καὶ Ἑλληνικῶν ἀγαλμάτων. Θέλει νὰ διασκεδάσῃ; Σπεύδει εἰς τὸ θέατρον ἐν τῷ ὁποίῳ ἀοιδοὶ Ἰταλοὶ, μουσικὴ Γερμανικὴ καὶ χορευταὶ Γάλλοι.

Ἄλλ' ὁ κύριος οὗτος προβιβάζεται εἰς τὸ δικαστικὰ ἀξιώματα, ἢ τήβενος ἣτις στολίζει τοὺς ὤμους του οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἐπεφάνη ἐπὶ τῆς ράχως κτήνους Ἀγγλικοῦ. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα του εἶναι διαποικίλμα ἐξωτερικῶν συνεισφορῶν. Ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ποίησις του ἔρχονται ἐξ Ἑλλάδος καὶ Ρώμης, ἡ γεωμετρία του ἐξ Ἀλεξανδρείας, ἡ ἀριθμητικὴ του ἐξ Ἀραβίας, καὶ ἡ θρησκεία του ἐκ Παλαιστίνης. Ἀπὸ τῆς κοιτίδος του ἐπίεζε τοὺς ἀναφυομένους ὀδόντας αὐτοῦ ἐπὶ κοραλίου τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, καὶ ὅταν ἀποθάνῃ, τὸ μάρμαρον τῆς Καράρας θὰ σκεπάσῃ τὸν τάφον του. Καὶ ὅμως ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος, ὅστις λέγει: Πρέπει νὰ ἤμεθα ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τὸν ξένον!

ΧΡΟΝΙΚΑ.

Ἡ πολιτικὴ διεύθυνσις τῶν ἰδεῶν τοῦ ἔθνους περικαλύπτεται πάντοτε ὑπὸ μυστηρίου, ἐφ' οὗ συντρίβονται οἱ ἀγῶνες τῶν ἀτόμων.

— Ἐν τῷ μεταξύ εὐρίσκει καιρὸν τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα νὰ προβάλλῃ τὴν σοβαρὰν φυσιογνωμίαν του, δι' ὅσους ἔχουσιν ὀφθαλμοὺς νὰ βλέπωσι καὶ μνήμην νὰ ἐνθυμῶνται, ἥτι ἐκ τοῦ μέρους τούτου ἀνοίγονται οἱ βαθύτεροι κοινωνικοὶ κρημνοί.

— Ἐστὼ τούτο τῆς ἐπιστήμης φωνὴ ἐν μέσῳ τῶν κραυγῶν τῶν ἐν τῇ πολιτικῇ παλαίστρᾳ νικῶντων καὶ νικωμένων.

Ἐν Ἀθήναις, 2 Ὀκτωβρίου 1875.